

Lunds universitet, 2001
Institutionen för lingvistik
C-uppsats

RÖST OCH INSKRIPTION

Utkast till den inre monologens teckenteori

Författare: Nils Holmberg

Handledare: Merle Horne
Sven Strömqvist

Innehållsförteckning

1. Inledning. Utgångspunkter. Material	1
i. Frågeställningar om den inre monologens funktion	1
(a) <i>det fenomenologiska medvetandet</i>	
(b) <i>informationsbearbetande processer</i>	
ii. Frågeställningar om den inre monologens struktur	6
(a) <i>metaforisk tropologi</i>	
(b) <i>diskurs och narrativitet</i>	
2. Röstens fenomenologi	11
i. Problemformulering: monologen som auto-affektion	11
ii. Materialanalys	13
(a) <i>narratologisk struktur</i>	
(b) <i>kronologi och temporala samband</i>	
(c) <i>poetiska effekter</i>	
(d) <i>ellipsis</i>	
iii. Sammanställning	18
3. Inskription och artikulation	19
i. Problemformulering 1: metafor – artikulation	19
ii. Materialanalys 1	21
(a) <i>neologism och komparation</i>	
(b) <i>metaforen som mnemotekniskt grepp</i>	
iii. Problemformulering 2: subjektets <i>différance</i>	26
iv. Materialanalys 2	28
(a) <i>reflexivitetens lexikala kedjor</i>	
v. Sammanställning	30
4. Utkast till den inre monologens teckenteori. Sammanfattning	31
5. Noter	33
6. Referenslitteratur. Förkortningar	33

Abstrakt

Uppsatsen *Röst och inskription. Utkast till den inre monologens teckenteori* kan sammanfattas som ett försök att beskriva och förklara strukturella och funktionella egenskaper hos inre monolog (i engelsk litteratur *inner speech*), samt relatera dessa egenskaper till "yttre", dialogiskt talspråk. En axial grundtanke som löper genom hela undersökningen är att monologen inte utan vidare låter sig reduceras till en enkel formel som "talspråk minus röst" etc., utan att monologen bör anses betingad av andra lingvistiska förutsättningar, bland vilka frånvaron av fysisk röstbildning bara är en bland flera faktorer.

Första ledet i undersökningen tar fasta på att rösten inte bara är ett fonetiskt fenomen, utan även i hög grad ett psykologiskt. Den inre monologen antas vara präglad av en s.k. fenomenologisk röst, vars särskilda egenskaper (av delvis filosofisk art) används som förklaring till vissa av den monologiska diskursens deviationer i förhållande till talspråklig diskurs. Analysen av dessa avvikelser koncentreras dels i riktning mot olika poetiska effekter som assonans, allitteration och onomatopoesis, och dels i riktning mot narratologisk struktur och koherens.

Undersökningens andra delmoment försöker utvidga den teoretiska modellen genom att införa tropologiska och kognitionsvetenskapliga kategorier som metafor och metonymi. Det inre talets retoriska former antas variera med de kognitiva funktioner det uppfyller för subjektet. Minnesprocesser relateras därvid till metafor och neologism, medan subjektivistisk självreflexion härleds till en metonymiskt betecknande verksamhet som bland annat skapar lexikala kedjor av signifikation. Incitamentet till dessa betecknande kedjor antas ligga utanför subjektets fenomenologiska medvetande och relateras snarare till kognitiva informationsbearbetande processer och neurala minnesspår. Monologens lingvistiska innehåll analyseras som en kontinuerlig tolkning eller "läsning" av ett fysiologiskt substrat som i överförd betydelse kan kallas inskriptioner.

I sammanfattningen argumenterar jag för att teckenbegreppets grundläggande arkitektur förser oss med den nödvändiga teoretiska modell som krävs för att närma oss den inre monologen i deskriptivt och förklarande syfte.

It would be a perverse castration to separate the cardinal idea of verbal communication from its vital and normally undetachable constituent, inner speech.

– Roman Jakobson

1. Inledning. Utgångspunkter. Material

Med lite snabb överslagsräkning kommer man fram till att en person av genomsnittlig ålder tillbringar mellan tjugo och trettio år av sin livstid med att sova. Ändå tycks denna ansenliga tidsrymd inte avsätta särskilt stora spår i vårt vakna medvetande. De minnen som konstituerar vår personlighet och individuella historia hänför sig huvudsakligen till det vakna samspelet med andra människor. Kanske beror detta asymmetriska förhållande mellan sömn och vaka på att vi inte riktigt förmår definiera det förra tillståndet med utgångspunkt i det senare; sömnen och den oneiriska aktivitet vi förknippar med den förefaller lyda under en egen logik i vilken en kontradiktion inte nödvändigtvis anger två oförenliga propositioner.

Förhållandet mellan drömmens pseudo-värld och vakenhetens egentliga värld speglar i många avseenden förhållandet mellan inre monolog och intersubjektivt talspråk: det förra tenderar att betraktas som ett pseudo-språk – det senare som egentligt språk. Liksom vi i det vakna livet sällan återvänder till drömmens letargiska rike, återvänder vi som talande subjekt sällan till den inre monologens flyktiga och fragmentariska tankevärld. Och ändå utgör antagligen den monologiska aktiviteten en helt integral del av det språkliga subjektet. Samtidigt kan man anta att monologen också på avgörande punkter skiljer sig från den kollektiva samtalsituationen, kanske så mycket att ett systematiskt återvändande till monologens diskurs är näst intill omöjligt. Denna c-uppsats i lingvistik vill i experimentellt syfte iscensätta detta återvändande till “det glömda språket” och göra en ansats till att upprätta en kommunikation mellan monologen och det talspråk som är själva förutsättningen för “hågkomsten”.

Uppsatsens huvudtitel – Röst och inskription – anspelar delvis på språkets förhållande till minnet. Inskription tas då som en generell beteckning på någon form av materiellt spår som differentierar minnen i förhållande till varandra och utan vilket allt skulle falla i glömska. Rösten å andra sidan betecknar den ideala substans som uppväcker minnet till en hörbar tidslighet och därmed gör det medvetet. Titeln leder emellertid också vidare till det lingvistiska material som ligger till grund för denna undersökning. Detta material kan nämligen göra anspråk på beteckningen inskription även i snävare bemärkelse, då analyserna fokuserar på ett par utdrag ur James Joyce’ stora roman *Ulysses* (1922). Kanske kan man säga att Joyce där låter den inre monologen återerövra något av det territorium den förlorat till talspråket; större delen av texten (i vilken Joyce experimenterar med det berättartekniska grepp som i hans efterföljd kommit att bli känt som *stream of consciousness*) är nämligen strukturerad som en serie uppbrutna och fragmentariska inre monologer. I denna undersökning skall vi framför allt koncentrera oss på *Ulysses*’ artonde och sista kapitel som återger Molly Blooms inre monolog, men där undersökningen kräver skall vi också involvera en monolog tillhörande en annan röst i *Ulysses* fiktiva persongalleri – Stephen Dedalus.

Att använda sig av skönlitterärt material i en lingvistisk undersökning är naturligtvis inte helt oproblematiskt eftersom detta förfarande bringar i dagen frågeställningar om den faktiska gränsen mellan autentiskt, spontant och naturligt språk å ena sidan och konstruerat, förfalskat och poetiskt språk å andra sidan. Då jag är av den åsikten att den rigorösa distinktionen mellan *logos* och *mythos* som organiserar hela vårt vetenskapliga tänkande är i ständigt behov av omdefiniering, kommer jag försöka använda mig av det skönlitterära materialet på ett sätt som förhoppningsvis kan säga något om språket bortom den derivativa och kringskurna sektor som vi kallar “autentiskt språk”.

i. Frågeställningar om den inre monologens funktion

I det postumt utgivna föreläsningmaterialet *Kurs i allmän lingvistik* (1916) slår Ferdinand de Saussure fast: “Språket är inte en funktion hos den talande individen” (37). Därmed ger han uttryck för uppfattningen om att språket alltid måste förstås som en kollektiv och social företeelse. Frågan är emellertid om inte denna ståndpunkt bidragit till att länge omge den inre monologen – som uppenbarligen saknar egentlig kommunikativ funktion – med ett teoretiskt *terra incognita*. Först på senare tid har viss tvärvetenskaplig lingvistisk forskning möjligen börjat utforska detta okända område genom att omdefiniera det språkliga subjektet och samtidigt göra nya teoretiska gränsdragningar. En sådan gränsdragning prövas av kognitionsvetaren Ray Jackendoff då han i *Consciousness and the Computational Mind* (1987) föreslår två olika språkliga medvetanden med distinkta språkliga funktioner:

Two senses of the words ‘mind’ and ‘mental’ are in use today. One, which might be called the *phenomenological* notion of mind, pertains to the mind as the seat of conscious awareness, the experiencing of the world and of our own inner lives that each of us carries on, inaccessible to others. The other, which I will call the *computational* notion of mind, treats the mind as an information-bearing and information-processing system. The mind in this sense acts as the locus of understanding, knowledge, reasoning, and intelligence. (3)

Min förhoppning är att uppdelningen mellan “phenomenological” respektive “computational mind” skall komma att visa sig produktiv i vår fortsatta analys av den inre monologens funktion. Som en arbetshypotes kanske vi kan

misstänka att den inre monologen generellt uppvisar en större affinitet med det fenomenologiska medvetandet (av Jackendoff definierat som "the seat of conscious awareness, the experiencing of the world and our own inner lives that each of us carries on, inaccessible to others", *ibid.*) än med det mer pragmatiskt betonade och processuellt interagerande medvetandet. Dock skall också detta senare kognitionsvetenskapliga perspektiv tillämpas, främst i anknytning till analysen av denna undersöknings empiriska material.

(a) *Det fenomenologiska medvetandet*

För att närma oss frågan om relationen mellan fenomenologiskt medvetande och inre monolog låter vi den tyske kunskapsteoretikern Edmund Husserl bistå oss och introducera den fenomenologiska undersökningen av språket. Som vi strax skall se, medför denna teoretiska utgångspunkt i princip en invertering av det traditionella förhållandet mellan dialogiskt talspråk och inre monolog. Om Saussures kollektivistiskt motiverade uppfattning om språket ger en klar prioritet till talspråkets kommunikativa funktion, så medför Husserls perspektiv istället att monologen antar rollen som den språkform bäst uppfyller språkets egentliga uppgift. Låt oss börja med att förfråga oss om hur Husserl i *Logiska undersökningar* (1913, sv. övers. 2000) ställer sig till talspråkets kommunikation:

alla uttryck i det *kommunikativa talet* fungerar som *indikationer*. För åhöraren tjänar de som tecken för talarens 'tankar', dvs. för hans meningsgivande psykiska upplevelser, liksom för de övriga psykiska upplevelser som hör till indikationen att meddela något. Denna funktion hos de språkliga uttrycken kallar vi den *tillkännagivande funktionen*. Tillkännagivandets innehåll utgörs av de tillkännagivna psykiska upplevelserna. (LU:2, § 7)

Även om inte Husserl gör den explicit, kan man här ana hans relativt negativa syn på talkommunikationen som bestående av "indikativa" tecken. För den åhörande parten i en intersubjektiv situation, framträder talet alltså som ett "tillkännagivande" av talarens psykiska upplevelser (meddelandets innehåll) och inte mer än så. Förklaringen till denna negativa värdering av talet står att finna i Husserls epistemologiska betoning av språket i dess egenskap av *uttryck*. Det är nämligen bara dessa ideala uttryck som kan bära en *betydelseintention* (jfr. LU:2, § 9) bestående av de psykiska upplevelser som ryms inom det talande subjektet. Uttrycken finns visserligen med i den konkreta talsignalen såsom talets repetitiva och formella struktur, men denna ideala form hos talspråket dras ständigt med vad Husserl kallar kommunikationens *accidenser* som gör sig gällande i talets fysiska skikt (dvs. det artikulerade ljudkomplexets unika och icke-ideala konkretisering) men också i form av det visuella skikt som utgörs av gester och miner etc. Denna oundvikliga förmedling kommer alltid hindra åhöraren från att erhålla en "adekvat varseblivning" av det talade meddelandets innehåll och den talandes betydelseintentioner:

Åhöraren varseblir tillkännagivandet i samma mening som han varseblir den tillkännagivande personen själv - även om de psykiska fenomen som gör henne till en person, såsom de fenomen de är, inte kan falla inom någon annans åskådning. Det gängse språkbruket tillerkänner oss en varseblivning också av andra personers psykiska upplevelser, vi 'ser' deras vrede, smärta osv. Detta sätt att tala är fullkomligt korrekt, så länge man t.ex. låter även yttre kroppsliga ting gälla som varseblivna och, allmänt formulerat, inte inskränker varseblivningsbegreppet till den adekvata varseblivningen, till åskådning i strängaste bemärkelse. (LU:2, § 7)

Den "åskådning" som Husserl talar om i slutet på detta citat är i princip synonymt med själva *upplevelsen* av de psykiska upplevelser som ligger till grund för uttryckens betydelse på den talande partens sida. Dessa upplevelser kan åhöraren *a priori* inte varsebli: "han upplever dem inte själv, han har inte en 'inre', utan en 'yttre' varseblivning av dem. Detta är den stora skillnaden mellan att verkligen fatta ett varande i adekvat åskådning och att mena sig fatta ett sådant på grundval av en åskådlig men inadekvat föreställning" (*ibid.*).

Det krävs inte alltför stor ansträngning för att lokalisera den "adekvata åskådningen" till vad Husserl kallar "det ensamma själslivet", vilket motsvarar den funktion hos inre monolog vi för närvarande vill koncentrera oss på. I den inre monologen behöver det "talande" subjektet inte göra sig någon inadekvat föreställning om innebörden av de uttryck som används eftersom dessa uttryck aldrig behöver anta en yttre eller externaliserad form. Uttrycket behöver följaktligen aldrig indikeras i en monolog, vilket innebär att de heller aldrig behöver kommuniceras. Här ligger den fenomenologiska skillnaden mellan yttre talad dialog och inre monolog - i det förra fallet framträder uttrycken som indikationer med en kommunikativ funktion; i det senare fallet framträder uttrycken *som sådana* och saknar därmed all funktion som har med kommunikation, eller med Husserls ord - tillkännagivande - att göra.

Därmed verkar det klart att uttryckets betydelse, och vad som i övrigt väsentligen hör till det, inte kan sammanfalla med dess tillkännagivande funktion. Eller skall vi kanske säga att vi också i det ensamma själslivet tillkännager något med uttrycket, bara det att vi inte gör det till någon annan? Skall vi säga att den ensamme talaren talar till sig själv, att orden också för honom tjänar som tecken, nämligen som indikationer på hans egna psykiska upplevelser? Jag tror inte att en sådan uppfattning kan försvaras. (LU:2, § 8)

"Som tecken, nämligen som indikationer" skriver Husserl här, och befäster därmed ett paradigm inom vilket tecknet och uttrycket kontinuerligt anvisas till två heterogena ekonomier inom språkets totalitet. Mycket inom Husserls diskurs hänger på denna divergens mellan tecken/indikation och uttryck, och i synnerhet på uttryckets instans, då dess konstitution bildar själva brytpunkten mellan inre och yttre tal. Låt oss försöka anknyta dessa fenomenologiska begrepp till en mer traditionell lingvistisk kontext, genom att relatera till Saussures definition av det lingvistiska tecknet:

Det språkliga tecknet förenar inte en sak och ett namn utan ett begrepp och en ljudföreställning. Det

senare är inte ljudet, något fysiskt, utan den psykologiska avbilden av detta ljud, den bild vi får genom våra sinnen. Den är sensorisk och om jag råkar kalla den 'materiell' är det endast i den betydelsen och i motsats till den andra termen i associationen, begreppet, som i allmänhet är mer abstrakt. (KAL, 93-94)

Trots att Saussure här ger en uppställning som kanske snarare är strukturell än funktionell, tycks den i stort sett vara kompatibel med Husserls system. Det faktum att Husserl förknippar teckenbegreppet med det fonerade talets indikativa skikt, medan Saussure använder samma begrepp för en intrapsykisk, ideal entitet, får tills vidare betraktas som ett uttryck för terminologisk idiosynkrasi. Det viktiga är det inre likhetsvärde som råder mellan Husserls "uttryck" och Saussures "ljudföreställning"; lite längre fram skriver nämligen Saussure: "Jag föreslår att man behåller ordet *tecken* för helheten och ersätter *begrepp* och *ljudföreställning* med respektive *innehåll* (signifié) och *uttryck* (signifiant)" (95).

Anledningen till att Husserl vill upprätta en kategorisk distinktion mellan tecken och uttryck, har att göra med vad Saussure skriver om "uttryckets linearitet" (KAL, kap. I, § 3): "Uttrycket, som är auditivt, utspelar sig endast i tiden, och får därav följande egenskaper: a. *det representerar en sträcka* och b. *denna sträcka kan bara mätas i en dimension: det är en linje*" (98). Uttryckets linearitet är nämligen detsamma som dess *idealitet*, vilken Husserl talar om i termer av iterabilitet; uttryckets bevarade identitet genom ett oändligt antal repetitioner. Förutsättningen för uttryckets (ljudföreställningens) ideala natur och temporal utsträckning återfinns endast *inom* subjektet – i en inre upplevelse av absolut liv, dvs. den språkliga miljö som utgörs av inre monolog. Då Husserl talar om kommunikationen via begrepp som tecken och indikation, konnoterar detta snarare en spatial, ointuitiv och bildlig dimension av språket som bara kan ge upphov till en omväg eller "föreställning" i förhållande till betydelsen:

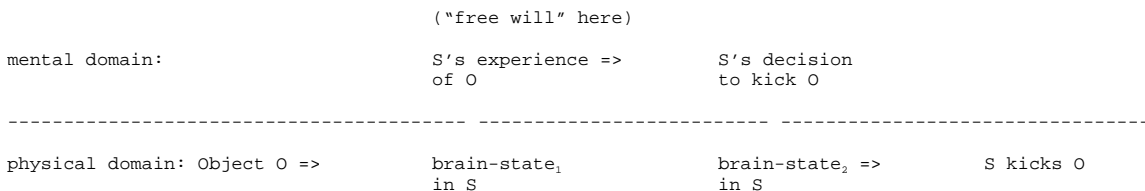
I viss bemärkelse talar man visserligen även i det ensamma talet, och säkerligen är det därvid möjligt att uppfatta sig själv som en talande, kanske rent av som en som talar till sig själv. Som t.ex. när någon säger till sig själv: Det där har du gjort dåligt, på det här sättet kan du inte fortsätta. Men i egentlig, kommunikativ bemärkelse talar man inte i sådana fall, man meddelar ingenting till sig själv, man bara föreställer sig själv som talande och kommunicerande. I det monologiska talet kan orden trots allt inte fungera för oss som indikationer på existensen av psykiska akter, eftersom sådana indikationer här helt skulle sakna syfte. Akterna i fråga upplevs ju i samma ögonblick av oss själva. (LU:2, § 9)

Av detta förstår vi att en absolut avgörande egenskap hos uttrycket är att dess betydelseinnehåll måste vara intuitivt begripligt och fullständigt närvarande i samma stund som ljudbilden aktualiseras: "I det monologiska talet kan trots allt inte orden fungera för oss som indikationer på existensen av psykiska akter [...] Akterna i fråga upplevs ju *i samma ögonblick* [min kursiv.] av oss själva". Man skulle därmed kunna säga att monologen grundas på en absolut proximitet mellan att höra och förstå, utan fördröjning eller förskjutning mellan dessa båda led. I fråga om talkommunikationens indikationer, implicerar Husserl där en form av död som gör den omedelbara begripligheten ofullständig och fördröjd – förmedlad och betecknad – till följd av en temporal lapsus som öppnar uttryckets innehåll mot *läsningens* dissemination. Denna läsning, som vi skall återkomma till senare, tar fasta på den diskontinuitet som är gemensam för såväl artikulationen som tecknets visualitet.

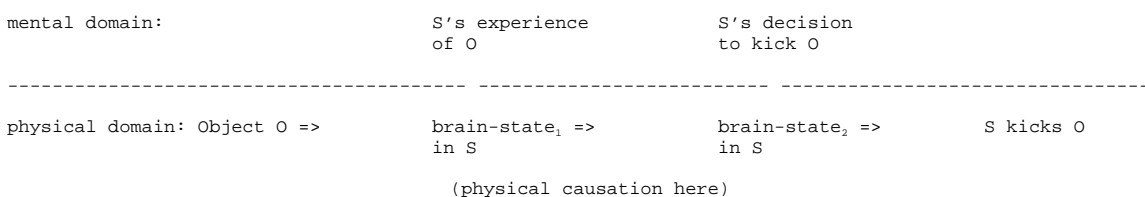
(b) Informationsbearbetande processer

För att försäkra oss om att det kognitionsvetenskapliga momentet i undersökningen inte står i ett arbiträrt eller disparat förhållande till det fenomenologiska, skall vi inleda med att relatera till Jackendoffs schematiska uppställning av sambandet mellan vad han kallar *the phenomenological mind* respektive *the computational mind*. Detta samband kan varieras enligt flera olika teorier – här skall vi endast kontrastera det *interaktionistiska* och det *epifenomenella*. Förloppen illustreras enligt figurerna nedan (CCM, 9):

(Fig. 1) Interactionism

(Fig. 2) Epiphenomenalism

Till figuren över det epifenomenella schemat, vilket jag kommer försöka sätta i relation till den inre monologens lingvistiska och kognitiva processer, fogar Jackendoff följande förklaring:

It [the *epiphenomenalist* thesis] claims that the mental domain retains its existence independent of the physical world, but that causal relations go only from physical to mental and not the other way round. In this view, then, the elements of our conscious awareness are causally determined by what goes on in our brains but cannot themselves have any effect on behaviour. The mental world is, as it were, a puppet manipulated by the physical brain backstage; our consciousness is an epiphenomenon. (CCM, 8)

Återgår vi till Jackendoffs schema, konstaterar vi snabbt att undersökningens fokus nu förflyttas från vad som betecknas som "mental domain" till "physical domain", och frågan som följer med denna perspektivförskjutning borde kunna generaliseras enligt följande: Hur fungerar monologen i kognitivt avseende? Som generaliteten hos frågan antyder, kan ett fullständigt och uttömmande svar tyvärr inte bli aktuellt med tanke på detta arbetes omfattning. Istället är min målsättning att ge några relevanta infallsvinklar av begränsad räckvidd. Som utgångspunkt i detta delprojekt skall vi använda oss av Jerry Fodors monografi *The Modularity of Mind* (1983) som fått stort genomslag inom kognitionsvetenskaplig forskning.

Fodor blev en viktig del av detta tankesystem genom att föreslå att människans (till skillnad från vissa andra arters) informationsbearbetande processer sker på tre olika nivåer, och att dessa processer på den mest grundläggande nivån ("low-level") äger rum i s.k. *moduler* med följande funktionella attribut: modulerna är/har (1) domain specific; (2) genetically determined; (3) distinct neural structure; (4) computationally autonomous. (jfr. MM, 21) Dessa neurala moduler är specialiserade på olika kategorier av sinnesdata, men sammanfaller inte med de klassiska "fem sinnena". Således kan flera moduler vara strukturerade som ett kluster runt ett och samma perceptuella organ (*transducer*), t.ex. synen. Modulens viktigaste uppgift är att analysera och bearbeta den perceptuella informationen genom ett specifikt s.k. *input system*, för att sedan vidareförmedla informationen till centrala system på högre nivå ("high-level"). Fodor indikerar även en viss informationell *direktionalitet* genom de tre processuella nivåer vi talar om:

So, then, we are to have a trichotomous functional taxonomy of psychological processes; a taxonomy which distinguishes transducers, input systems, and central processors, with the flow of input information becoming accessible to these mechanisms in about that order. These categories are intended to be exclusive but not, of course, to exhaust the types of psychological mechanisms that a theory of cognition might have reason to postulate. (MM, 41-42)

Den mänskliga hjärnan – som biologisk processor betraktad – är nu förvisso inte bara en receptor av sensoriska impulser såsom Fodor beskriver denna funktion; hjärnan organiserar ju också en omvänd informationell direktionalitet genom att generera impulser till de perifera systemens motoriska aktivitet, däribland talapparaten, som naturligtvis förtjänar en särskild emfas i en lingvistisk undersökning. En mycket förenklad definition av inre monolog skulle faktiskt kunna uttryckas som ett enkelt hämmande av de impulser hjärnan sänder till talapparats neurala terminal. Denna definition skulle emellertid dels ansluta sig till en ren interaktionism (jfr. fig. 1 ovan) och dels förneka möjligheten att den inre monologen realiserar andra funktioner än de kommunikativa. Som vi inledningsvis nämnde, vill vi här försöka närma oss monologen från ett epifenomenellt perspektiv (jfr. fig. 2 ovan), vilket innebär att denna lingvistiska aktivitet står i ett kausalt sett enkelriktat förhållande till perifera processer på lägre nivå. Med andra ord är den monologiska diskursen ett resultat av tidigare informationella processer vars verksamhet den blir medveten om *i efterhand*. Samtidigt kan monologens interna processer inte *direkt* förmedla impulser till fysiologiskt betingade processer – för att åter tala med Jackendoff: monologen fungerar som "a puppet manipulated by the physical brain backstage".

"Den fysiska hjärnans kulisser" korresponderar hjälpligt med vad Fodor kallar *central processes* vars primära funktion är att samordna och integrera den information som förmedlas av isolerade perceptuella moduler. Dessa centrala processer har förmågan att lagra, organisera och skapa kognitiva representationer av den sensoriska information de nås av. Således är förhållandet mellan centrala och perifera processer grundläggande asymmetriskt, vilket Fodor också understryker:

We have repeatedly distinguished between what the input systems compute and what the organism (consciously or subdoxastically) believes. Part of the point of this distinction is that input systems, being informationally encapsulated, typically compute representations of the distal layout on the basis of less information about the distal layout than the organism has available. Such representations want correction in light of background knowledge (e.g., information in memory) and of the simultaneous results of input analysis in other domains [...] Call the process of arriving at such corrected representations 'the fixation of perceptual belief.' (MM, 102)

Den modulära informationen lagras alltså inte som sådan, utan korrigeras och *assimileras* till en redan befintlig korpus av kunskap, exempelvis i form av minnesrepresentationer. Fodor kallar denna assimilering för "fixation of belief", där slutprodukten – belief – i mitt tycke tydligt implicerar en fenomenologisk dimension som indikerar att den processuella informationen även blir tillgänglig för monologens medvetande i form av "tetisk" kunskap.¹ Huvudsaken är dock att denna tetiska kunskap (som baserar sig på perceptuell information) bildas i efterhand och därmed antar karaktären av ett epifenomen. Problemet skulle också kunna uttryckas så att centrala processer, vars funktion är att integrera modulernas diskreta information, i stort sett består av generaliserade efterhandskonstruktioner. Detta förhindrar att de centrala processerna påverkar exempelvis synsinnets modul och får oss att hallucinera synintryck i enlighet med vad den tetiska kunskapen *förväntar* sig att se. Förutsättningen för denna perceptuella diskretion anges som en temporal förskjutning: "The point is, roughly, that wishful seeing is avoided by requiring interactions with utilities to occur *after* – not *during* – perceptual integration" (103). De

“utilities” som Fodor här nämner, består av abstrakta representationer av förhandskunskaper och förväntningar om världens beskaffenhet.

Låt oss försöka transponera resonemanget till ett mer konkret plan. Vi antar att den inre monologens kausala förhållande till hjärnans centrala informationella processer har strukturen av ett epifenomen: de lingvistiska processer som präglar monologen blir informerade om perceptuella data i efterhand. Den allmänna formen för denna kausala struktur motsvaras av den aktiva rekonstruktionen av *minnen* – minnet är ju generellt sett nästan arketyper för ett epifenomen; händelser som aktualiseras *efter* deras egentliga inträffande. Det epifenomenella perspektivet betonar dock samtidigt den strukturella omöjligheten i att bli medveten om vad som “egentligen händer”, utan framhåller istället detta medvetna minne som en rekonstruktion. Informationellt objektiva processer är oåtkomliga.

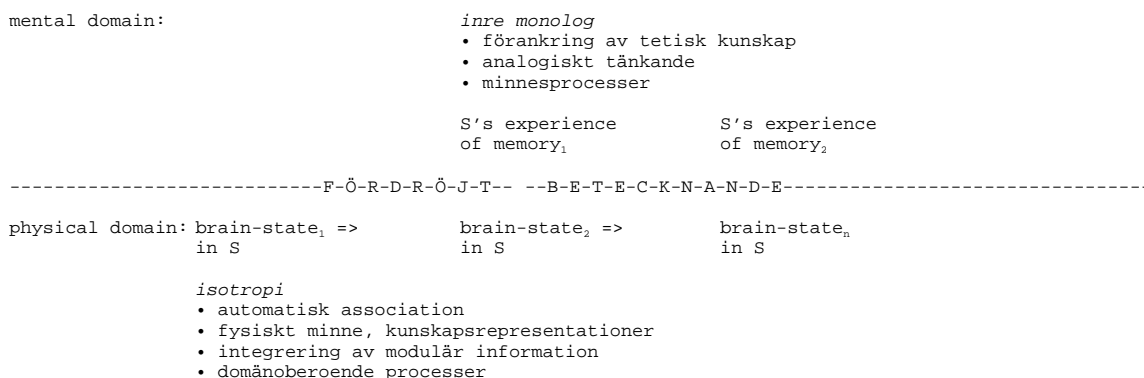
Den metodologiska implikationen av dessa ställningstaganden skulle därmed kunna uttryckas som en frågeställning gällande den inre monologens lingvistiska realisering av minnesrekonstruktioner (*memory retrieval*) samt minnesproduktion (*memory encoding*). Dessa processer rör sig alltså över gränsen mellan det fenomenologiska medvetandets “mental domain” och det processuella sinnets “physical domain”, och jag vill genast passa på att säga att jag identifierar denna övergång med det lingvistiska *tecknets* funktion. Den fysiska hjärnans representationer blir ett *språk* i det att de når monologens medvetande. Detta språk är så att säga direkt baserat på det lingvistiska tecknets substituerande och fördröjande struktur och behöver därför inte nödvändigtvis anta den härledda formen av verbalitet (monologen kan även inkorporera t.ex. minnesbilder). Det lingvistiska tecknet *står istället för* ett visst processuellt innehåll samtidigt som samma tecken utgör en *fördröjning* av detta innehåll. Endast så räknar jag med att monologens minnesprocesser blir *fenomenologiskt medvetna*. (Språket – oavsett om det betecknar minnen eller något annat – är väl trots allt väsentligen en fenomenologi.)

Jag vill nu utifrån Fodors teorier fortsätta med att argumentera för att monologens minnesprocesser på det fysiskt processuella planet föregås och motsvaras av en process kallad *isotropi*. Vi har tidigare talat om att korrigeringen och assimileringen av perceptuella stimuli till redan befintliga kunskapsmodeller fungerar som en förankring av tetisk kunskap (“Call the process of arriving at such corrected representations ‘the fixation of perceptual belief’”); kunskap som i denna process också blir tillgänglig för monolog-subjektets medvetande. Fodor som i detta sammanhang närmast intar en vetenskapsfilosofisk position, gör denna “fixation of belief” avhängig av två egenskaper (varav vi endast skall undersöka den förra): “The nondemonstrative fixation of belief [in science] has two properties which, though widely acknowledged, have not (so far as I know) yet been named. I shall name them: confirmation [in science] is *isotropic* and it is *Quineian*” (ibid. 104-05). Det är således den isotropiska aspekten vi skall koncentrera oss på här. Fodor fortsätter med att ge en allmän karakteristik av den neurala aktivitet som begreppet isotropi syftar till att beteckna:

By saying that confirmation [i.e. fixation of belief - min anm.] is isotropic, I mean that the facts relevant to the confirmation of a scientific hypothesis may be drawn from anywhere in the field of previously established empirical (or, of course, demonstrative) truths. Crudely: everything that the scientist knows is, in principle, relevant to determining what else he ought to believe. In principle, our botany constrains our astronomy, if only we could think of ways to make them connect. (MM, 105)

Vi antar fortfarande att isotropi och analogiskt tänkande (jfr. MM, 107) har en fysiologiskt automatiserad grund som präglar de centrala processernas arbetsmönster. På något vis blir emellertid dessa likhetsoperationer medvetna samtidigt som de antar lingvistisk form (t.ex. som vetenskaplig kunskap). Denna passage mellan generella informationella processer och fenomenologiskt medveten kunskap har jag förknippat med det lingvistiska tecknets egenskap av att ge språklig form åt ett processuellt innehåll. Med utgångspunkt i Jackendoffs figur över det epifenomenella förhållandet mellan processuellt och fenomenologiskt medvetande, kanske situationen kan illustreras enligt nedan:

(Fig. 3) Komplettering av epifenomenalism

Det ligger nära till hands att tänka sig att isotropins neurala “konnektionism” som enligt en analogisk princip förbinder ett visst cerebralt tillstånd (brain-state₁) med ett annat (brain-state₂) genom “transfer of information among

cognitive domains” återspeglas i någon form av lingvistisk figuration, exempelvis metafor, som på ett motsvarande sätt förbinder den medvetna representationen av en minnesupplevelse (memory₁) med en annan (memory₂). Enligt hypotesen om epifenomenalism borde alltså monologens minnesprocesser *efterträda och ersätta* (fördröja och substituera enligt det lingvistiska tecknets grundläggande funktion) det analogiska likhetstänkande som utspelar sig som isotropi på det fysiskt processuella planet (brain-state₁ => memory₂). De materialanalyser av inre monolog som vi ämnar företa längre fram, kommer delvis inriktas på att med empiriska belägg bekräfta hypotesen om att monologens språkligt medvetna minnesprocesser återspeglar de centrala processernas isotropi.

ii. Frågeställningar om den inre monologens struktur

Tanken om en syntax eller en grammatik är oupplösligt förenad med tanken om ett (språkligt) budskap som fungerar i meningens tjänst. Syntax och semantik låter sig därför kanske inte åtskiljas riktigt så rigoröst som man ibland vill låta påskina. Genom att begränsas till frågan om *vad* som sägs har syntaxen kommit att bli oanvändbar i sammanhang som snarare har att göra med *hur* något sägs. Detta senare sammanhang kan vi förknippa med det svårtillgängliga begreppet *stil*, vilket lyder under sina egna retoriskt och tropologiskt betingade lagar, bortom grammatikalitet och egentlig kommunikativ funktion. Med tanke på den inre monologens bristande kommunikativa syfte, anar vi här att en viss affinitet på förhand tycks vara upprättad mellan inre tal och tropologi. Om vi således avvisar en fullständig syntaktisk beskrivning av den inre monologens struktur med hänvisning till denna metods förmodat ofruktbara resultat, måste vi fråga oss varför en tropologisk analys förefaller mer lämpad i förhållande till undersökningens generella målsättning och empiriska material. Som ett första steg i denna riktning bör vi kanske fråga oss vad vi förstår med själva begreppet tropologi. En etymologisk härledning ger oss grekiskans *tropos*, med den lite gåtfulla översättningen “vändning”, närmare bestämt en språklig vändning inom det retoriska skiktet av en diskurs. Sådana vändningar eller *troper* syftar på förekomsten av språkliga konstruktioner vars funktion avviker från den gängse referentiella funktionen. Dessa konstruktioner kallas därav ofta för bildliga eller *figurativa uttryck*, och inom den klassiska retoriken används de för så vitt skilda ändamål som stilistik, poetik, övertalning och mnemoteknik. Som gemensamt drag för dessa troper inom deras respektive användningsområden brukar emellertid anges egenskapen att *inte* representera sanna propositioner som överensstämmer med förhållanden i världen, dvs. de representerar ett avsteg från den konkreta referensen hos det bokstavliga språket.

Med tropologi förstår vi alltså ett skikt inom språket som inte har en logiskt predicerande funktion i förhållande till en referent “ute i världen”; ett språkligt skikt som därför också i någon mening saknar semantiskt innehåll (betydelseintention för att tala med Husserl) som kan kommuniceras. Däremot har det tropologiska uttrycket naturligtvis en bestämd form och kan tillsammans med andra troper konstituera en tropologisk eller retorisk struktur som till viss del samexisterar med syntaktisk och semantisk struktur, dock utan att för den sakens skull vara möjlig att reducera till någon av dessa senare. Dessa *tre* strukturer (syntaktisk, logisk/semantisk och retorisk) inkluderas *på samma villkor* inom den amerikanske språkfilosofen C.S. Peirce’ konception av en *semiotisk* vetenskapsdisciplin:

The science of semiotics has three branches. The first is called by Duns Scotus *grammatica speculativa*. We may term it *pure grammar*. It has for its task to ascertain what must be true of the representamen used by every scientific intelligence in order that they may embody any *meaning*. The second is logic proper. It is the science of what is quasi-necessarily true of the representamina of any scientific intelligence in order that they may hold good of any *object*, that is, may be true. Or say, logic proper is the formal science of the conditions of the truth of representations. The third, in imitation of Kant’s fashion of preserving old associations of words in finding nomenclature for new conceptions, I call *pure rhetoric*. Its task is to ascertain the laws by which in every scientific intelligence one sign gives birth to another, and especially one thought brings forth another. (*The Philosophy of Peirce: Selected Writings*, 1940: 99)

Av särskilt intresse för oss här är den dimension som har att göra med vad Peirce kallar “pure rhetoric” och vars uppgift inom det semiotiska systemet han sammanfattar som: “to ascertain the laws by which [...] one sign gives birth to another, and especially one thought brings forth another”. Denna form av lingvistisk kreativitet är nämligen en språklig dimension som all logiskt eller generativt influerad grammatik tycks ur stånd att redogöra för. Och just denna kreativa kedja av tecken och tankar, vars succession karakteriseras av ett indefinit uppskjutande av referentiellt innehåll, är vad vår beskrivning av det inre talets tropologiska struktur delvis vill åskådliggöra.

Låt oss nu återgå till frågan om vad som motiverar den retorisk-tropologiska analysen av den inre monologens diskursiva struktur. Det främsta motivet återfinns i det att vi utgår från att strukturen hos denna diskurs inte restlöst kan härledas till talspråket, utan att den i vissa avseenden konstituerar en egen lingvistisk modalitet. Denna kontrastiva karakteristik framträder inte genom analys av syntaktisk struktur, eftersom detta förfarande är läst enligt talspråkets logiska och referentiella paradigm. Genom att koncentrera oss på retorisk struktur, som delvis måste placeras *utanför* den logicistiska teleologi som klassisk grammatisk analys renderar talspråket, hoppas vi erhålla ett i detta avseende mer neutralt teoretiskt perspektiv. Den andra viktiga orsaken till att föredra den rutt vi nyss indikerat, ligger i undersökningens teckenteoretiska perspektiv. Genom att med Peirce postulera en möjlig diskrepans mellan grammatisk och retorisk struktur, föranleds vi att närmare undersöka det lingvistiska tecknets funktion, i synnerhet de dimensioner som har med tolkning att göra. Eftersom vi vill försöka redogöra för den inre monologens lingvistiska utveckling och kreativitet i andra termer än av generativistiska rekursionsregler, framstår retorikens

kontext som ett lämpligt alternativ, då den av Peirce förknippas med lagar för den språkliga produktivitet som är inherent i språkets formella yta. Som vi tidigare sett, upprättar faktiskt Peirce sin "science of semiotics" på principen om diskontinuitet och oberoende mellan syntax/semantik å ena sidan och tecken/retorik å den andra. En central funktion inom semiotiken kommer därmed intas av den s.k. *interpretanten*, vars koppling till lingvistisk kreativitet den belgisk-amerikanske litteraturteoretikern Paul de Man (som vi strax skall återkomma till) uppmärksammar:

He [Peirce] insists, as is well known, on the necessary presence of a third element, called the interpretant, within any relationship that the sign entertains with its object. The sign is to be interpreted if we are to understand the idea it is to convey, and this is so because the sign is not the thing but a meaning derived from the thing by a process here called representation that is not simply generative, i.e., dependent on a univocal origin. The interpretation of the sign is not, for Peirce, a meaning but another sign; it is a reading, not a decoding, and this reading has, in its turn, to be interpreted into another sign, and so on *ad infinitum*. (*Allegories of Reading*, 1979; 8-9)

(a) *Metaforisk tropologi*

Ordet metafor kommer av grekiskans *meta phero*, som på svenska ungefärligen motsvaras av "förflyttning" (på engelska används ofta termen *displacement*, med delvis andra konnotationer). I kognitivistiska sammanhang kan man säga att metaforens funktion är att genom sammanställning eller liknelse förflytta ett uttryck från en språklig kontext till en annan med resultatet att uttryckets denotativa, referentiella eller på annat vis "normalt bokstavliga" betydelse alterneras. Som exempel på metafor kan vi anföra följande versrad: Dina ögon äro duvor, vars poetiska effekt skulle kunna lokaliseras till den metaforiska förflyttningen av "duvor" (tillhörande en ornitologisk domän) till "ögon" (tillhörande en anatomisk eller möjligen fysionomisk domän) genom någon form av sammanställning, i detta fall, den relativt kategoriska kopulan "äro". I dagligt tal förekommer sällan så radikala sammanställningar som i versraden ovan, möjligen beroende på att satsen i propositionellt avseende representerar en logisk apori. Däremot förekommer ofta "avdramatiserade" metaforer som kan realiseras enligt ett antal olika strategier, exempelvis genom att skjuta in den komparativa konjunktionen "som" (alt. "liksom", "såsom"), vilket – för att återvända till tidigare versrad – skulle ge oss konstruktionen "Dina ögon äro *liksom* duvor", med en inte fullt så braskande semantisk kontradiktion som innan. Denna "svagare" form av förflyttning brukar benämnas *simil*, eller helt enkelt *liknelse*.

George Lakoff, som anser metaforen vara ett uttryck för kognitiv systematisering och generalisering på konceptuell nivå skriver i artikeln "The contemporary theory of metaphor": "The generalizations governing poetic metaphorical expressions are not in language, but in thought: they are general mappings across conceptual domains [...] In short, the locus of metaphor is not in language at all, but in the way we conceptualize one mental domain in terms of another" (*Metaphor and Thought*, 1994; 203). Också den svenske kognitionsvetaren Peter Gärdenfors tillämpar detta konceptuella perspektiv då han i sin analys av metafor bygger vidare på bland andra Lakoffs principer: "The core hypothesis here is that a metaphor expresses an identity in topological or geometrical structure between different domains. A word that represents a particular structure in one domain can be used as a metaphor to express the same structure in another domain" (*Conceptual Spaces. The Geometry of Thought*, 2000; 176). I förhållande till den kognitionsvetenskapliga teoribildning som Lakoff och Gärdenfors representerar, skulle antagligen tidigare nämnde Paul de Man inta en annan position i det att han kontinuerligt insisterar på att metaforens figuration alltid involverar formella, ytlingvistiska strukturer, vars funktion snarare är att sätta ur spel språkets anknytning till konceptuella eller mentala domäner.

Utmärkande för de Mans generella syn på metafor, tycks vara att denna trop i förlängningen alltid *misslyckas* med att upprätthålla den kognitiva och konceptuella status Lakoff med flera tilldelar den. Denna divergens kan antagligen förklaras med att metaforen för de Mans del utspelar sig inom en delvis annan aspekt av språket, nämligen i samband med s.k. bokstavligt benämning: "It is impossible to say whether denomination is literal or figural [...] whenever there is metaphor, the literal denomination of a particular entity is inevitable" (AR, 148). I och med att metaforens figuration antas vara närvarande redan vid den primära associationen mellan ett namn och en referent, gör sig samma figuration påmind vid associationen mellan lingvistisk form/term och koncept. Denna konceptualiseringsprocess är problematisk så till vida som den alltid bär med sig den ursprungliga förflyttningen eller "distortionen" genom vilken en specifik referent gör sitt första inträde i språkets terminologiska system. Distortionen fortplantar sig på ett sätt som gör konceptualiseringsprocessen till dubbel process:

Conceptualization is a double process [...] It consists first of all of a wild, spontaneous metaphor which is, to some degree aberrant. This first level of aberration is however not intentional, because it does not involve the subject in any way [...] The distortion introduced by the [metaphorical] term results exclusively from a formal, rhetorical potential of the language. The same is not true at the second stage [...] The second level of aberration stems from the use of number [i.e. quantitative generalization - min anm.] as if it were a literal property of things that truly belongs to them, when it is, in fact, just one more conceptual metaphor devoid of objective validity and subject to the distortions that constitutes all metaphors. (AR, 153-54)

de Man hävdar alltså att konceptualiseringen av en referent börjar med namnets distortion, vars förutsättning uteslutande vilar på "a formal, rhetorical potential of the language". Men också den senare generaliseringsprocess genom vilken termen erhåller en konceptuell betydelse kan betraktas som en metaforisk distortion. Det senare steget i konceptualiseringen innebär att den lingvistiska termen korrigeras med avseende på dess spontana och felaktiga förhållande till referenten, genom den empiriska tillämpningen av numeriska, metriska och komparativa operationer som reducerar termens partikularitet till konceptuella kategorier. Den metaforiska distortionen kvarstår alltså även på

detta andra steg, vilket innebär att kategorisering och konceptualisering aldrig egentligen avlägsnar sig från den tidigare situationen av benämning:

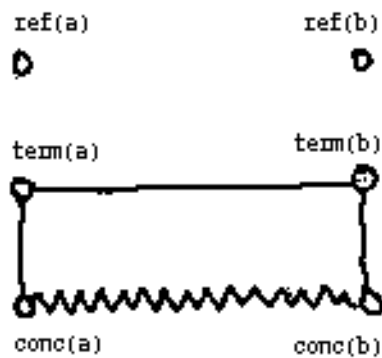
And conceptualization [...] is an intralinguistic process, the invention of a figural metalanguage that shapes and articulates the infinitely fragmented and amorphous language of pure denomination. To the extent that all language is conceptual, it always already speaks about language and not about things. The sheer metonymic enumeration of things [...] is an entirely negative moment that does not describe language as it is or used to be at its inception, but that dialectically infers literal denomination as the negation of language. Denomination could never exist by itself although it is a constitutive part of all linguistic events. All language is language about denomination, that is, conceptual, figural, metaphorical metalanguage. As such, it partakes of the blindness of metaphor when metaphor literalizes its referential indetermination into a specific unit of meaning. This statement about the metalinguistic (or conceptual) nature of language is [implying that] denomination has to postulate the concept (or idea) of difference in order to come into being. (AR, 152-53)

Vad de Man här säger om att "denomination has to postulate the concept (or idea) of difference" är mycket viktigt att uppmärksamma, eftersom det i klartext innebär att bokstavlig benämning och figurativ konceptualisering är helt oskiljbara: den metaforiska konceptualiseringsprocessen återförs ständigt till benämningens primalscen, medan benämningen å andra sidan förutsätter den metaforiska idén om *skillnad* mellan olika entiteter.

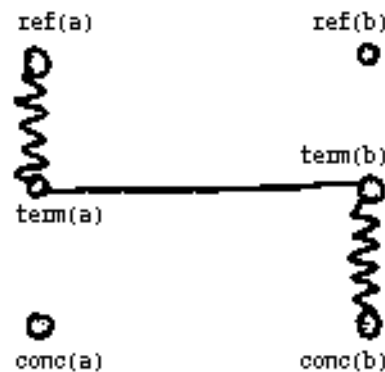
Dessa argument bör ses i kontrast till den kognitionsvetenskapliga teorin som hävdar att metaforen endast innebär en likhetsbetingad transferens av information mellan två konceptuella domäner. Det senare perspektivet tycks därmed vara oförmöget att upptäcka att metaforen alltid även innefattar den omotiverade benämningens opacitet, samt det djupt problematiska förhållande benämmandet som sådant iscensätter mellan subjekt och referent, subjekt och språk etc. Detta namngivande, vars förutsättning ligger i språkets formella och retoriska potential, fungerar samtidigt som en negering av språket ("literal denomination as the negation of language") genom benämningens rent metonymiska och enumerativa struktur. Inom det rena uppräknandet av termer, kan förhållandet mellan två lingvistiska termer omöjligt baseras på ett paradigmatiskt samband, utan kan bara beskrivas som ett förhållande av syntagmatisk kontiguitet.

Hur skiljer sig då Lakoffs och de Mans respektive konstruktioner av en metafor som "Life is a journey"? Skillnaden kan sammanfattas med att Lakoff betraktar metaforen som ett uttryck för informationsutbyte mellan konceptuella domäner, medan de Man i denna process vill inkludera benämningen, vilket gör att den metaforiska sammanställningen framför allt måste lokaliseras till språkets formella och retoriska skikt och inte endast till konceptuella likhetsrelationer och semantiska komponenter. Dessa två positioner kan åskådliggöras med följande figurer:

(Fig. 4) Lakoff

(Fig. 5) de Man

Sick-sack-linjer representerar här metaforiska relationer och räta linjer representerar formella, objektiva eller på annat vis "nödvändiga" relationer. Som figur (4) visar, utgår Lakoff från en fast och etablerad relation mellan koncept och termer, vilket gör att metaforens ytskikt avspeglar en paradigmatiskt informationell transferens på konceptuell nivå.

I de Mans fall finns som synes i figur (5) överhuvudtaget inget samband mellan olika koncept, medan metaforens *möjliga* identitet dels präglar den benämmande relationen till en referent, och dels den *möjliga* identiteten mellan literaliserad term och motsvarande koncept. Den gemensamma fasta förbindelsen i båda figurerna är den formellt och lingvistisk betingade relationen mellan olika termer. Denna relation kan företrädesvis förklaras med utgångspunkt i traditionell saussureansk lingvistik och dess definition av språket som ett *differentiellt system*: "i språket finns endast skillnader. Väsentligare är att en skillnad i allmänhet kräver positiva termer mellan vilka den kan uppstå, men i språket finns bara skillnader utan positiva termer." (KAL, 152). Med detta förstår vi varför metaforen för de Man alltid implicerar benämning, samt därmed också skillnad och syntagmatisk kontiguitet. Vi ser dessutom att metaforen som helhet återger en konceptualisering i form av en process i två *skilda* steg, i vilken utgångspunkten (referent_a) och slutmålet (koncept_b) står i ett fullständigt heterogent förhållande till varandra.

Vänder vi oss till Lakoffs modell igen, återstår framför allt att förklara referenternas kategoriska brist på anknytning till den metaforiska processen. Denna förklaring tillhandahålls av Peter Gärdenfors, vars konvergenta

hållning till Lakoff och den kognitiva semantiken vi tidigare konstaterat:

A [cognitive] semantics is described as mappings from the expressions [cf. terms - min anm.] to a conceptual structure. This mapping can be seen as a set of associations between words and meanings - associations that have been established when the individual learned the language. According to this view, language represents a conceptual structure, but it does not directly represent the world [min kursiv.] (CS, 154)

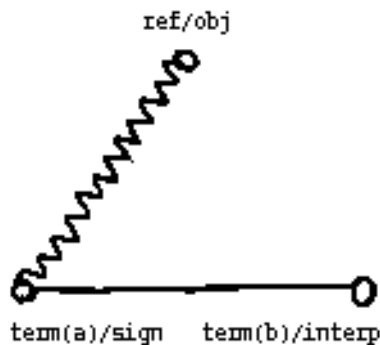
Ur kognitiv synpunkt sker alltså metaforens enda referens i förhållande till en mental representation som på något sätt får antas befinna sig *utanför* världen och dess referenter. Den metaforiska sammanställningen är som sagt också en *enkel* process, vars teleologi bygger på identifikation och automatisk generalisering.

Det omständiga försöket till en friläggning av skillnader mellan de Mans och Lakoffs perspektiv på metafor, motiveras av sambandet mellan retoriska troper och teckenteori (Peirce). Av särskilt intresse är den metaforiska tropens koppling till lingvistisk kreativitet. För att närma oss denna kreativitet eller kedja av signifier, kan vi anföra en passage i *Of grammatology* (1967, eng. övers. 1976) där Jacques Derrida kommenterar Peirce' semiotik:

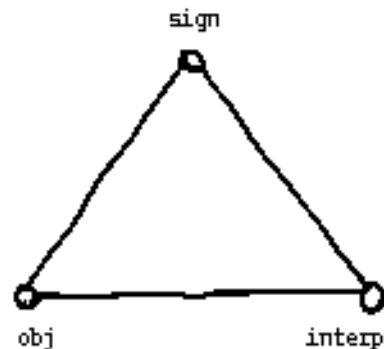
Peirce goes very far in the direction I have called the de-construction of the transcendental signified, which, at one time or another, would place a reassuring end to the reference from sign to sign. I have identified logocentrism [as the] irrepressible desire for such a signified. Now Peirce considers the indefiniteness of reference as the criterion that allows us to recognize that we are indeed dealing with a system of signs. What broaches the movement of signification is what makes its interruption impossible. The thing itself is a sign. (OG, 49)

Lite längre fram förser oss Derrida med den koppling vi söker mellan metafor och "the movement of signification": "The so-called 'thing itself' is always already a *representamen* shielded from the simplicity of intuitive evidence. The *representamen* functions only by giving rise to an *interpretant* that itself becomes a sign and so on to infinity" (ibid.). Ser vi tillbaka på figur (5) över de Mans konception av metaforen, ser vi nämligen att den med en mindre modifiering (fig. 6 måste roteras ett steg motsols så att resp. obj sammanfaller) även kan illustrera Peirce' *semiosis* såsom denna beskrivs av Derrida ovan:

(Fig. 6) de Man

(Fig. 7) Peirce

För att ytterligare täcka in begreppet semiosis kan vi anföra en passage ur David E. Pettigrews artikel "Peirce and Derrida: From sign to sign". Där skriver denne: "Indeed, for Peirce there is no meaning that is not mediated, and that mediation takes the form of the sign; the process of *semiosis*. His treatment of the triadic or tri-relative nature of the sign showed that the sign furnishes no direct access to the thing it signifies" (*Peirce's Doctrine of Signs*, 1996; 367).

(b) Diskurs och narrativitet

Om det tropologiska - eller för den delen syntaktiska - perspektivet på ett bestämt språkmaterial kan sägas koncentreras till synkrona mikrostrukturer, så innebär det narratologiska perspektivet en avgörande förskjutning mot makrostrukturer som utvecklas över tid. Samtidigt vidgas detta senare "diakrona" perspektiv till ett studium av betydligt större enheter än enskilda troper (eller satser) - enheter som kan betecknas som *diskurser*. Inom lingvistisk diskursanalys brukar begreppet diskurs definieras som en *konversation* av högst varierande omfattning och karaktär. Med denna definition följer gärna en taxonomi som tydligt tar sin utgångspunkt i det dialogiska talspråkets situation. Således avspeglar diskursanalysens grundläggande kategorier det interaktiva och kommunikativa informationsutbytet mellan två talande individer. Den svenska lingvisten Anna-Brita Stenström, som analyserat autentiskt, spontant språkmaterial från den brittiska talspråkskorpusen The London-Lund Corpus of Spoken English (LLC), använder sig följaktligen av en diskursmodell vars distinktioner är helt beroende av den dialogiska situationen. Hennes diskursanalys i artikeln "Lexical items peculiar to spoken discourse" struktureras enligt följande matris:

Spoken interaction will be viewed in terms of four hierarchical levels: exchange, turn, move, and act.

The *exchange* is the minimal interactive unit which consists of at least two consecutive turns (and at least two moves) produced by different speakers.

The *turn* is what each speaker says before the next speaker takes over; it consists of one or more moves.

Turns can be opening, holding-up, releasing, confirming, and terminating.
 The move is what the speaker does in order to start, carry on, and finish an exchange, e.g. Initiate-Respond. It consists of one or more acts. A simple move consists of one act, e.g. a response proper; a compound move consists of more than one act, e.g. a response proper followed by an 'emphasizer'.
 The act involves the illocutionary and pragmatic content, e.g. Request-Accept.

(Från *The London-Lund Corpus of Spoken English. Description and Research*, 1990; 139)

Uppenbarligen skulle det bereda oss stora svårigheter att tillämpa denna modell på inre monolog. Redan titeln på Stenströms artikel, samt definitionen av diskursanalysens hierarkiskt främsta enhet – exchange – som “the minimal interactive unit which consists of at least two consecutive turns [...] produced by different speakers” omöjliggör principiellt modellens direkta överflyttning till inre monolog. Med vissa modifieringar skulle man emellertid eventuellt kunna anpassa en speciell beståndsdel som faller under den diskursiva kategorin *move*, nämligen begreppet *frame* som av Stenström kort definieras som “introduces new topics (aspects) and new exchanges” (LLC:DR, 140). För att utveckla detta begrepp vänder vi oss till John B. Havilands artikel “Projections, transpositions, and relativity” där denne talar om *participation framework* i ett lite större sammanhang:

Conversational exchanges [...] are characterized by transpositions between [...] perspectives, deictic origos, participation frameworks, and activity types. In practice, such transpositions – as, for example, [...] between spatial-deictic centers in narrative – are rapid, transitory, and evanescent. They rely heavily on participants' knowledge – not only schematic socio-cultural knowledge, but also contingent facts of biography. Being sparsely coded, and rhetorically potent, they are the natural province of inference. For the same reasons, they are fraught with possibilities of misunderstanding. (*Rethinking linguistic relativity*, 1996; 271-72)

Vad Haviland talar om här har att göra med de olika former av tematiska alternationer och perspektivskiften som präglar utvecklingen av spontan, talad dialog. En viss typ av sådana alternationer benämner han alltså “participation frameworks”, vilket jag med anledning av Stenströms artikel förkortar till “frames”. I anslutning till frames nämner Haviland också “transpositions [...] between spatial-deictic centers in narrative”, vilket hjälper oss att preliminärt förknippa frames med en specifik *narratologisk* dimension av diskursen, närmare bestämt med ett (spatio-deiktiskt) diskursivt centrum eller narrativt fokus. Utan några anspråk på att helt täcka begreppet frames, skulle jag därmed vilja göra det jämförbart med den något vaga beteckningen “sammanhang”.

En av den talade dialogens mest grundläggande diskursiva funktioner kan lokaliseras till transpositioner av olika frames eller – för att uttrycka saken i termer som bättre relaterar till vår egen diskussion – byten av sammanhang. Ur teoretisk synpunkt är dock dessa byten allt annat än enkla, och för att förklara hur de överhuvudtaget är möjliga att genomföra utan att samtalet disintegrerar, har man tänkt sig att samtalsformen också har som uppgift att ständigt förbereda introduktioner av nya sammanhang, vilket t.ex. kan anta formen av en ändring av samtalsämne. Detta skall vi återkomma till lite senare. Låt oss nu istället anta som en generell formel med samma relevans både för dialog och monolog: Diskursens narrativitet struktureras som en diakron succession av samtalsämnena. Denna formulering är förhoppningsvis så pass neutral att den kan fungera som en parameter för det jämförande studiet av dialogisk respektive monologisk diskurs, med avseende på dessa diskursers narratologisk struktur. Ett metodologiskt steg i riktning mot denna jämförelse blir att utarbeta ett formellt kriterium för hur begreppet samtalsämne kan definieras inom ramarna för denna undersökning. Nära till hands ligger då att definiera samtalsämne som en viss koncentration av innehållsord eller s.k. *nyckelord*. För att pröva detta antagande skall vi företa en mindre pilotundersökning av en godtyckligt utvald, spontan talad dialog i *The London-Lund Corpus*. Dialogen i fråga, som avhandlar en frågeställning gällande yrkesval (närmare bestämt tandläkaryrket), utspelas mellan personerna *a*, *B* och *C*, och ett nyckelord som genast tycks kvalificera sig som diskursens samtalsämne blir därmed ordet “dentist”. Distributionen av detta ord i dialogen återges nedan:

dental	(9)	B41, B49, B63, B84, >B90, a92, B94, >B135, >B136
dentist	(9)	B29, B31, B35, B38, B44, B79, >B114, >B119, >B124
dentists	(5)	B61, a67, B76, B83, >B130

(LLC: S.1.13)

Det totala antalet förekomster av nyckelordet “dentist” (med olika avledning) är 23. Siffran som följer personen (*a*, *B*, *C*) anger väl närmast diskursens separata *moves* (turtagningar) som av Stenström karakteriserades som: “what the speaker does in order to start, carry on, and finish an exchange” (LLC:DR, 139). Hypotetiskt kan vi anta att etableringen av ett samtalsämne signaleras av den diskursiva prominensen hos ett nyckelord, vilket i sin tur kan uttryckas som nyckelordets relativa frekvens inom en avgränsad kontext. Kontexten för “tandläkar-diskursen” ovan, utgörs av uppskattningsvis 200 ord, vilket betyder att nyckelordets relativa frekvens här kan bestämmas till 23:200, dvs. 23 förekomster av ett nyckelord inom ett intervall av 200 ord. Denna relativa frekvens – härledd ur LLC – antar vi tills vidare som ett riktvärde för att ett sammanhang eller samtalsämne skall sägas vara etablerat inom en diskurs. Jag vill understryka att dessa kriterier dock absolut inte utgör ett generellt beskrivning av begreppet *frame överhuvudtaget*, utan bara inom den specifikt narratologiska dimensionen av diskurs som vi fokuserar på här.

De preliminära resultaten av denna undersökning kommer senare (kap. 2) att jämföras med värden för inre monolog. Tanken är att denna komparation skall hjälpa oss att spåra den inre monologens tendenser till diskursbildning och etablering av samtalsämnena i avsaknad av samtalspartner. För närvarande skall vi emellertid

återanknyta till en tidigare punkt i denna sektion av undersökningen, där vi berört det faktum att diskursens narrativitet struktureras som en succession av *olika* samtalsämnen, vilket föranleder oss att försöka ge ett teoretiskt perspektiv även på diskursens diakrona uppbyggnad.

Ett samtalsämne betingas naturligtvis av en mängd olika faktorer, däribland de personer som deltar i konversationen (och deras biografiska bakgrund), konversationens socio-kulturella funktion, samt yttre miljöfaktorer. Att endast inkludera just dessa faktorer i en formell beskrivning av konversationens alterneringar och övergångar mellan samtalsämnen skulle ställa oss inför ett problem av oöverstigligen dimensioner. Desto mer förvånansvärd är förmågan hos samtalsparter att intuitivt bemästra detta problem. Emellertid skriver Haviland att dessa "conversational exchanges" likväl "are fraught with the possibilities of misunderstanding" (RLR, 172). Detta faktum implicerar att konversationens olika parter på något sätt tillämpar vissa samtalsregler för att samordna den informationella utbytet och undvika missförstånd. Det dialogiska samtalet, som exempelvis brottas med problemet att medla mellan två fenomenologiskt skilda biografier eller ursprung, måste därmed anta en funktionell och *pragmatisk* orientering. Detta ansåg åtminstone den amerikanske språkfilosofen H.P. Grice, som formulerade fyra välkända konversations-maximer i syfte att ge en normativ och pragmatiskt motiverad grund för den dialogiska samtalsformen. Dessa *maxims of conversation* återges nedan (från Levelt; 1989):

Maxims of quantity

1. Make your contribution as informative as required (for the current purpose of exchange).
2. Do not make your contribution more informative than required.

Maxims of quality

1. Do not say what you believe to be false.
2. Do not say that for which you lack adequate evidence.

Maxim of relation

Be relevant, or make your contributions relate to the ongoing exchange of talk.

Maxims of manner

1. Avoid obscurity of expression.
2. Avoid ambiguity.
3. Be brief (avoid unnecessary prolixity).
4. Be orderly.

Systematiskt tillämpade, innebär dessa maximer otvivelaktigt vissa inskränkningar av det dialogiska talspråkets frihet; inskränkningar som påverkar och reglerar diskursens narrativitet i syfte att säkerställa språkets kommunikativa funktion. I den inre monologen kan man tänka sig att språket återerövrar något av denna frihet, med resultatet att dess narratologiska struktur luckras upp och kanske till och med tenderar att nivelleras helt. Denna fråga som i förlängningen handlar om organisationen och bevarandet av diskursiv *mening*, skall vi försöka besvara i nästa kapitel. Vår utgångspunkt kommer att utgöras av de riktvärden och referenspunkter som vi erhållit dels från resonemanget kring dialogens konstitution av samtalsämnen (LLC) och dels från det pragmatiska perspektivet på talspråket (Grice).

2. Röstens fenomenologi

Dess tystnad till trots, låter sig inre monolog i viss utsträckning karakteriseras som ett talspråkligt material (t.ex. i kraft av dess linearitet), vilket implicerar att en *fenomenologisk röst* ersätter den gängse fonationen. Den fenomenologiska bestämningen föranleds av hypotesen om att denna röst inte tolererar någon naturalistisk reduktion varigenom den skulle komma att konstituera en informationsbearbetande process. Jag vill snarare argumentera för att en fenomenologisk röst utgör ett nödvändigt element i det språkliga subjektets självmedvetande såsom detta utkristalliseras i inre monolog. Då denna röst saknar informationellt värde, är den heller inte delaktig i någon kommunikativ funktion. Den fenomenologiska röstens funktion vill jag istället härleda till subjektets språkliga *auto-affektion*, samt konstitutionen av subjektets interna *tidsmedvetande*. Dessa faktorer, vars respektive inre struktur vi närmast skall undersöka, bildar tillsammans vad vi här kallar självmedvetande.

i. Problemformulering: monologen som auto-affektion

En väg att närma oss begreppet auto-affektion anvisas eventuellt av den generativa grammatikens och kognitionsvetenskapens teoretiska modellering av den mänskliga talproduktionen. Talet är enligt denna modell resultatet av flera samordnade men diskreta informationella processer, vilka huvudsakligen indelas i (1) kontrollerade respektive (2) automatiserade processer. Automatiserade processer – med vilka auto-affektion alltså skulle kunna uppvisa en viss affinitet – inkluderar framför allt olika underprocesser som har att göra med talapparaten fysiska realisering av högre processers konceptuella och mer abstrakta representation. I det omfattande verket *Speaking From Intention to Articulation* (1989; fjärde upplagan) ger Willem Levelt följande introduktion till talproduktionens automatiska processer:

Automatic processes are executed without intention or conscious awareness. They run on their own resources; i.e., they do not share processing capacity with other processes. Also, automatic processing

is usually quick, even reflex-like; the structure of the processes is 'wired in,' either genetically or by learning (or both). This makes it both efficient and, to a large extent, inflexible; it is hard to alter automatic processes. Since automatic processes do not share resources, they can run in parallel without mutual interference. (20-21)

Till denna uppsättning av automatiska processer – snabba och genetiskt betingade – hör uppenbarligen röstbildningen och talets konkreta fonation. Men det tycks vara rimligt att anta att den fysiska rösten har en ganska begränsad och renodlat kommunikativ funktion, då ingenting tyder på att talproduktionens högre, exekutiva processer struktureras retentionellt av denna röst. Om jag producerar en röst med hes kvalitet kan denna signal naturligtvis återkopplas genom min egen auditiva perception och eventuellt fungera som en föranstaltande indikation för högre processer om att jag är förkyld eller liknande, men då rör vi oss genast utanför röstens fenomenella skikt; det finns ingenting hos själva röstbildningsprocessen som återverkar på de centrala processerna. Med den fenomenologiska rösten förhåller det sig emellertid annorlunda och vi hoppas kunna visa att den i form av auto-affektion konstituerar det talande subjektets självmedvetande. På auto-affektionens nivå fungerar röstens fenomen inte ens så att t.ex. dess hesa kvalitet kan informera mig om min förkylning, utan hänvisar oss på ett tyst sätt till en erfarenhetssfär som inte kan approprieras perceptuellt eller processuellt. Låt oss börja med att återge den kontext från vilken vi primärt hämtar begreppet auto-affektion, och lyssna till hur den franske filosofen Jacques Derrida antyder begreppet i dess "universalitet":

Auto-affection is a universal structure of experience. All living things are capable of auto-affection. And only a being capable of symbolizing, that is to say of auto-affecting, may let itself be affected by the other in general. Auto-affection is the condition of an experience in general. This possibility – another name for 'life' – is a general structure articulated by the history of life, and leading to complex hierarchical operations. Auto-affection, the as-for-itself or for-itself – subjectivity – gains in power and in its mastery of the other to the extent that its power of repetition idealizes itself. Here idealization is the movement by which sensory exteriority, that which affects me or serves me as signifier, submits itself to my power of repetition, to what thenceforward appears to me as my spontaneity and escapes me less and less. (OG, 165-66)

Hur skall vi integrera denna kontext i vår egen diskurs? För att underlätta detta kan vi börja med att markera några viktiga kontaktpunkter: (1) auto-affektion tycks vara en i kognitionsvetenskapliga termer automatisk "process"; (2) auto-affektion tycks vara delaktig i konstitutionen av subjektivitet och i förlängningen även medvetande; (3) auto-affektionen har den allmänna formen av idealiserad repetition. Till detta bör vi foga kommentaren att prefixet "auto" härstammar från grekiskans *to autos* – "det samma" (i svenska översättningar av Derridas texter förekommer termen "själv-affektion", men i mitt tycke förlorar denna form en del av originalets konnotationssfär). Auto-affektion innebär följaktligen en allmän formel för livets förmåga att affektera sig självt *som det samma*. Derridas vida definition ovan antyder att det finns betydligt mer att säga om detta begrepp (vilket vi skall drista oss till längre fram), men för tillfället är vi intresserade av hur det anknyter till rösten och den inre monologens fenomenologiska medvetande. Denna koordinering erbjuder inte några större svårigheter eftersom Derrida i andra sammanhang på ett explicit sätt förbinder just rösten med medvetandet som auto-affektion; den länk vi söker finner vi i *Rösten och fenomenet* (1967; sv. övers. 1991) och den betecknas där som att "höra-och-förstå-sig-själv-tala", vilket både relaterar auto-affektionen till språket i allmänhet och till monologen i synnerhet:

Den operation som består i att "höra-och-förstå-sig-själv-tala" är en själv-affektion av absolut unik art. Å ena sidan sker den i universalitetens medium; de signifiéer som där uppträder måste vara idealiteter som man *idealiter* kan upprepa och överföra på ett obegränsat sätt som identiska. Å andra sidan kan subjektet höra eller förstå sig självt [*s'entendre*], tala till sig självt, låta sig affekteras av den signifiant det själv producerar utan någon omväg genom en yttre instans, genom världen eller det icke-egna överhuvudtaget. (RF, 149)

Subjektet kan alltså "tala till sig självt" "utan någon omväg genom en yttre instans" och denna operation som ligger nära monologens system är möjlig dels på grund av idealiseringen – den oändliga iterabiliteten – hos de koncept (signifiéer) som involveras och dels på grund av att uttryckssubstansen eller ljudbilderna (signifianterna) är fullkomligt genomskinliga för sin egen konceptuella betydelse och omedelbart tillgängliga för en förståelse. Märk väl att denna auto-affektion i absolut bemärkelse förutsätter rösten, eftersom denna inte tycks göra någon omväg genom ett visst yttre – att istället exempelvis se sig själv "skriva eller beteckna via gester" (ibid. 151) skulle innebära en kritisk förskjutning som inte kan ge upphov till samma fenomenologiska situation av omedelbar (själv-)förståelse. Denna omedelbarhet eller samtidighet som rösten erbjuder mellan produktion och kognition, bildar enligt Derrida rent av grunden för ett medvetande som sådant:

Det är denna universalitet som gör att inget medvetande är möjligt utan rösten, strukturellt och de jure. Rösten är ett vara-hos-sig-själv i universalitetens form, som med-vetande. Rösten är medvetandet. I samtalet verkar signifianternas överföring inte möta något hinder eftersom den relaterar två fenomenologiska ursprung till den rena själv-affektionen. (RF, 150)

Till följd av att rösten inte *bara* fungerar som en motorisk terminal för omvandling av information kommande från högre processer (i princip ett oartikulerat skrik), utan *också* verkar fenomenologiskt, så möjliggör den både min egen auto-affektion och blir ett medel för att framkalla auto-affektion hos (auto-affektera) den andre.³ Här krävs att vi återkopplar till första kapitlets diskussion som handlar om vilka ledtrådar Husserl och Saussure bistår med gällande frågan om den fenomenologiska röstens roll i inre monolog. Husserl talade där om *uttrycken* som a priori omöjliga att förmedla i en intersubjektiv kommunikation, medan Saussure talade om *ljudbilder* som en intra-psykisk, sensorisk sida

hos det lingvistiska tecknet. De gemensamma dragen för dessa entiteter var deras idealitet och lineära, temporala utsträckning. Med begreppet auto-affektion anknyter Derrida till denna lingvistiska sfär, samtidigt som han indikerar röstens unika förmåga att konstituera subjektivitet och medvetande som en samtidighet mellan de heterogena leden tala, höra och förstå. Hela detta system tycks vara applicerbart på inre monolog, och vi skall strax försöka belägga detta genom att närmare undersöka monologiskt material. Först måste vi emellertid lokalisera en angreppsvinkel på detta material och formulera en strategi utifrån auto-affektionens teori.

Det faktum att min förståelse av mitt eget (dialogiska) tal är fenomenologiskt skilt från den andres förståelse av samma yttrande (Husserl), bekräftas förvisso men hamnar dock i ett helt annat ljus då Derrida skriver: "I samtalet *verkar* signifierarnas överföring inte möta något hinder eftersom den relaterar två *fenomenologiska* ursprung till den rena själv-affektionen" (RF, 150). Den intersubjektiva förståelsen grundas alltså egentligen på den samtidiga *monologen* hos två subjekt som "auto-affekterar" varandra. Vore denna situation realiserad i sin idealitet skulle någon *överföring* av signifieranter överhuvudtaget inte äga rum eftersom båda subjekten genom auto-affektion skulle producera *samma* signifieranter. Samtal utspelar sig dock inte under ideala omständigheter även om det kan verka så. Därför har samtalets praktiska erfarenheter bidragit till att utveckla ett antal underförstådda *maximer* som skall kompensera det faktum att auto-affektionens monologiska budskap inte *idealiter* kan överföras till den andre. Dessa maximer gäller naturligtvis en traditionell syn på dialogisk talspråkskommunikation. Om den inre monologen verkligen utspelar sig som en form av lingvistisk auto-affektion med den fenomenologiska rösten som medium, alternativt som ett "ensamt själsliv" helt utan kommunikativ funktion, borde de aktuella maximerna (jfr. ovan kap. 1.ii.a) göra sig gällande i betydligt mindre omfattning än i den intersubjektiva kommunikation som Grice avser. Monologens "uppror" mot dessa maximer resulterar sannolikt inte i en ren invertering (var så otydlig, pratig, oordnad etc. som möjligt), men skulle med vissa andra organisatoriska modifikationer förslagsvis kunna sammanfattas som följer:

Monologen är/har

1. Mer informativ/mindre informativ än nödvändigt (maxims of quantity).
2. Likgiltig för sanningshalt och ogrundade påståenden (maxims of quality).
3. Irrelevant och relaterar inte till något specifikt pågående samtalsämne (maxim of relation).
4. Ingen narratologisk struktur eller kronologisk temporalitet (maxims of manner).

En diskurs som uppvisar (några av) dessa drag måste förlita sig på någon annan princip än de exterioriserade signifierarnas denotativa eller indikativa betydelse, och denna princip skulle efter mitt förmenande kunna utgöras av den fenomenologiska rösten. Även om jag skulle förmoda att samtliga "anti-maximer" (1-4) ovan förekommer som tendenser inom monologen, skall vi huvudsakligen inrikta detta led i undersökningen på de tre sista punkterna som bl.a. berör diskursens brist på narratologisk struktur och kronologisk temporalitet.

ii. Materialanalys

Som en första metodologisk ståndpunkt gällande denna analys i sin helhet, vill jag med avseende på materialet anta en allmän orientering mot *betydelseneutral struktur*. Med detta menas att jag i möjligaste mån vill avstå från att göra analysens resultat beroende av ett specifikt konkretiserat innehåll i materialet, och att jag istället vill försöka komma åt diskursiva strukturer vars förekomster i bästa fall kan *generaliseras* för inre monolog. Med tanke på att denna undersökning endast omfattar två olika monologer, kommer man naturligtvis fortfarande kunna invända att detta material är alltför idiolektalt begränsat för att tillåta generaliseringar. Denna problematik sammanhänger med de oerhörda svårigheter som föreligger vid insamling av språkmaterial härrörande från inre tal. I väntan på andra metoder för materialinsamling på detta område, får jag emellertid acceptera denna metodologiska brist.

Undersökningsmaterialet utgörs som tidigare sagts av två skönlitterära texter som återger inre monolog. Dessa monologer härstammar från två fiktiva personer – Molly Bloom (MB) och Stephen Dedalus (SD). Infallsvinkeln på detta monologmaterial kan sammanfattas som en frågeställning om hur pass systematiskt monologen avviker från de av Grice formulerade "maxims of conversation". En hög avvikelse från dessa maximer tas till intäkt för att den monologiska diskursens fenomenologiska "begriplighet" tillgodoses av röstens auto-affektion, vars struktur innebär att monologens betecknande skikt (signifieranter) aldrig behöver objektiveras och lämna de talande subjektens rena interioritet.

Analysens parametrar korresponderar med Grice' maximer, men kan bäst beskrivas som en "modifierad invertering" av dessa. Redogörelsen för parametrarnas tillämpning underlättas om denna sker med utgångspunkt i motsvarande maximer. Nedan gör jag således en kort genomgång av både Grice' maximer och mina parametrar:

Maxims of quantity =>

Monologisk parameter: *ellipsis*, dvs. semantisk eller syntaktisk diskontinuitet som resulterar i att nödvändig information uteblir ur objektivet eller formellt perspektiv.

Maxims of quality =>

Monologisk parameter: *poetiska effekter*, dvs. tendens till avvikelse från referentiellt predicerande (propositionell) funktion och konceptuell betydelseorganisation hos språket till fördel för poetiska effekter med inriktning på språket som ren ljudkonfiguration, t.ex. genom allitteration, assonans, slutrim och onomatopoesis.

Maxim of relation =>

Monologisk parameter: *narratologisk struktur*, dvs. ett större perspektiv på monologen som hel berättande

redogörelse, varierad efter tematisk dimension (paradigmatisk substitution av teman) eller kontinuerlig dimension (syntagmatisk kontiguitet).

Maxims of manner =>

Monologisk parameter: *kronologi*, dvs. en beskrivning av monologiska diskursens upprätthållande av temporala samband, samt dess iakttagelse av allmän koherens.

(a) Narratologisk struktur

Den kanske intressantaste aspekten på undersökningsmaterialet har att göra med narratologisk struktur, då denna typ av lingvistisk uppbyggnad är lika självklart närvarande i talspråklig dialog som den är markant frånvarande i monolog. Samtidigt är narrativitet en utmanande dimension att hantera då den är notoriskt svårdefinierad. Med anspråk på viss generalitet vill jag inleda med att postulera att den inre monologen *saknar* övergripande narratologiskt centrum, däremot förekommer olika temporära teman som utvecklas med varierande grad av inre sammanhang. Typiskt för monologen tycks dock vara ett odiskriminerat introducerande av olika spontana "infall" utan anknytning till mer sammanhängande "tankekomplex". Var gränsen mellan sådana sekundära infall och primära tankekomplex egentligen går, blir den första metodologiska utmaningen att definiera. Detta gränsdragningsproblem kommer jag föreslå en kvantitativ lösning på. Som ett första steg vill jag lokalisera olika nyckelord och kartlägga deras relativa frekvens inom en kontext. Det andra steget blir sedan att försöka definiera när ett nyckelord uppnår en sådan frekvens ("kritisk massa") att det bildar en *diskurs* (denna term används här i lite snävare bemärkelse – jfr. "samtalsämne"). Denna process skulle kunna ges följande kvantitativa villkor: Då ett nyckelord förekommer x antal gånger inom ett intervall av y antal textrader kan det sägas konstituera temat för en diskurs. Diskursen befinner sig någonstans mitt emellan tankekomplex och infall och bildar på så vis den flytande gränsen mellan dessa. Ett tankekomplex (t.ex. "livet och döden") kan uppnå tillräcklig densitet och konkretiseras i en diskurs, medan ett infall (t.ex. färgen på ett par handskar) kan förlängas och utvidgas till samma diskursiva status.

Som ett hypotetiskt kriterium för en diskurs skulle vi kunna börja med att sätta $x=10$ och $y=40$, dvs. den undre gränsen för att en diskurs skall sägas vara utbildad runt ett viss nyckelord, är att detta ord förekommer minst 10 ggr inom en kontext av 40 textrader. Underskrids detta kriterium rör det sig preliminärt om ett infall.

Då vi tidigare antog att inre monolog som generiskt karaktärsdrag saknar narratologiskt centrum eller diskursivt fokus, innebär detta i praktiken att vi förväntar oss att antalet inkonsistenta infall inom ett tankekomplex bör vara mycket högt, och att diskursen inom en monolog är en mycket instabil företeelse, vilket sammantaget resulterar i en "uppbrotten" narrativitet. Poängen med detta förfarande är att visa att monologen passerar en kritisk gräns för diskursiv opacitet som inte kan passeras i dialogiskt tal utan att själva dialogen som samtalsform disintegrerar.

Inom en diskurs kan man anta att den paradigmatiske substitutionen av nyckelord systematiskt hämmas (maxim of relation); istället utvecklas olika syntagmatiska länkar till ett och samma nyckelord, tema etc. för att på så vis skapa ett stabilt diskursivt fokus. Det kvantitativa "densitetsvillkoret" (nyckelordens relativa frekvens) vill komma åt denna diskursiva funktion. En första beräkning av undersökningens två monologer visar att då villkoret för diskursbildning uttrycks som 10 förekomster av ett nyckelord inom ett intervall av 40 textrader (ca 600 ord) så resulterar detta i att endast vissa kategorier av mycket frekventa ord blir tillgängliga för diskursbildning. Till dessa ordkategorier hör företrädesvis personliga pronomina som ofta har en anaforiskt referentiell snarare än en diskursiv syntagmatisk funktion inom monologen. Utgångsvillkoret är alltså för snävt. Därför ändrade jag 10;40-villkoret till 5;40 och begränsade mig dessutom uteslutande till substantiv som nyckelord. Ett urval av resultaten från denna andra beräkning återges nedan. Siffran inom parentes antal förekomster av medan siffrorna längst till höger anger beläggställe i radnummer räknat.

boylan	(10)	79, 173, 251, 752, 865, 915, 970, 1030, 1282, 1290
gardner	(6)	320, 339, 397, 886, 892, 907
gibraltär	(10)	139, 333, 449, 512, 620, 883, 934, 1190, 1495, 1637
milly	(8)	162, 297, 583, 733, 1026, 1047, 1285, 1355
poldy	(7)	171, 230, 253, 386, 539, 565, 593
father	(26)	31, 109, 109, 114, 115, 119, 133, 323, 385, 412, 519, 636, 658, 693, 705, 738, 783, 909, 1004, 1005, 1084, 1112, 1241, 1335, 1496, 1618
girl	(14)	41, 255, 354, 638, 652, 662, 844, 1026, 1160, 1242, 1353, 1416, 1420, 1637
husband	(15)	163, 223, 240, 363, 427, 495, 846, 913, 1123, 1136, 1284, 1295, 1303, 1424, 1428
man	(46)	11, 30, 104, 106, 120, 214, 229, 236, 240, 277, 330, 378, 393, 394, 421, 484, 492, 520, 554, 603, 699, 731, 738, 786, 907, 931, 997, 1010, 1079, 1085, 1167, 1172, 1183, 1224, 1255, 1272, 1272, 1293, 1302, 1339, 1375, 1427, 1432, 1435, 1461, 1534
wife	(11)	544, 1016, 1142, 1301, 1307, 1308, 1427, 1428, 1456, 1518, 1543
woman	(48)	13, 23, 34, 61, 100, 119, 180, 237, 250, 260, 326, 336, 482, 487, 506, 509, 571, 596, 669, 712, 762, 823, 845, 857, 874, 955, 968, 991, 1015, 1020, 1103, 1144, 1145, 1172, 1223, 1282, 1363, 1379, 1420, 1428, 1438, 1454, 1470, 1472, 1489, 1513, 1553
body	(6)	184, 579, 1132, 1203, 1410, 1612
bottom	(19)	27, 54, 57, 78, 112, 239, 580, 677, 763, 862, 863, 972, 980, 1053, 1158, 1399, 1433, 1554, 1565
eyes	(26)	44, 119, 157, 198, 262, 306, 377, 438, 605, 660, 660, 831, 843, 894, 895, 904, 909, 1197, 1287, 1351, 1367, 1368, 1369, 1448, 1630, 1641
face	(23)	29, 70, 76, 118, 223, 278, 326, 468, 503, 587, 767, 769, 815, 892, 988, 1016, 1069, 1161, 1188, 1315, 1345, 1384, 1555
foot	(11)	25, 251, 253, 268, 269, 639, 1013, 1061, 1225, 1231, 1250
hair	(14)	60, 166, 217, 277, 488, 575, 606, 652, 768, 1087, 1159, 1341, 1350, 1638

skin	(8)	469, 474, 594, 664, 779, 834, 942, 1087
flowers	(7)	27, 795, 1579, 1583, 1591, 1597, 1612
house	(10)	63, 74, 271, 307, 518, 719, 1041, 1476, 1526, 1620
letter	(10)	48, 325, 335, 713, 733, 733, 734, 747, 1262, 1347
money	(14)	53, 412, 420, 444, 462, 517, 858, 914, 949, 1015, 1168, 1182, 1236, 1288
poetry	(7)	1350, 1352, 1353, 1363, 1364, 1381, 1400
room	(14)	48, 69, 186, 265, 361, 710, 925, 926, 1164, 1493, 1494, 1516, 1522, 1522
sea	(12)	811, 812, 880, 994, 1148, 1365, 1378, 1443, 1593, 1616, 1633, 1633
tea	(10)	245, 263, 445, 478, 591, 930, 950, 1098, 1270, 1538
train	(5)	374, 376, 609, 893, 928
beauty	(9)	354, 400, 494, 552, 571, 619, 985, 1204, 1381
life	(15)	99, 152, 485, 648, 754, 830, 905, 975, 1062, 1079, 1088, 1266, 1487, 1555, 1612
love	(31)	35, 81, 105, 196, 197, 240, 247, 335, 355, 374, 406, 492, 637, 752, 813, 942, 953, 988, 1079, 1082, 1086, 1319, 1364, 1440, 1457, 1487, 1526, 1536, 1588, 1591, 1591
mass	(5)	144, 217, 769, 774, 881
priest	(7)	122, 500, 501, 777, 1404, 1577, 1602
soul	(7)	6, 108, 144, 145, 713, 1131, 1139

En närmare analys av dessa resultat enligt villkoret 5:40 visar att endast ett fåtal nyckelord verkligen bildar en diskurs efter de kriterier villkoret innebär (jfr. tabellen nedan). Vi bör här också återerindra oss resultaten från undersökningen av talspråklig diskurs (The London-Lund Corpus of Spoken English) inom vilken diskursens nyckelord i vårt specifika fall förekom med en täthet av 23 förekomster inom ett intervall av 200 ord. De 40 textrader som anspelas på i villkoret 5:40 motsvarar uppskattningsvis ca. 600 ord, dvs. 5 förekomster inom ett intervall av 600 ord, vilket ger en uppfattning om den stora skillnaden i nyckelordsfrekvens.

father	(26)	31, 109, 109 , 114 , 115 , 119 , 133 , 323, 385, 412, 519, 636, 658, 693, 705, 738, 783, 909, 1004, 1005, 1084, 1112, 1241, 1335, 1496, 1618
flowers	(7)	27, 795, 1579 , 1583 , 1591 , 1597 , 1612
letter	(10)	48, 325, 335, 713 , 733 , 733 , 734 , 747 , 1262, 1347
poetry	(7)	1350 , 1352 , 1353 , 1363 , 1364 , 1381, 1400
room	(14)	48, 69, 186, 265, 361, 710, 925, 926, 1164, 1493 , 1494 , 1516 , 1522 , 1522

Denna tröskel för diskurs (5:40) är naturligtvis extremt låg, vilket ganska väl illustrerar den inre monologens narrativa karaktär – till största delen består den av högst temporära infall och hugskott vars distribution är paradigmatiskt snarare än syntagmatiskt, dvs. dessa infall ansluter inte till varandra som en rekursiv förlängning av ett och samma tema, utan utgör mer eller mindre lösräckta enheter bestående av kontinuerliga temabyten. Slutsatsen av dessa data är att monologen tydligt avviker från Grice' maxim of relation, vilket är den maxim vi tillät korrespondera med narratologisk struktur.

Utifrån dessa resultat kan vi också närma oss ytterligare en generalisering med avseende på monologens narratologiska struktur: Om ett nyckelord förekommer fler än 10 ggr inom monologens totalitet så bör det inte röra sig om ett återkommande infall, utan mer sannolikt rör det sig om ett större tankekomplex som kontinuerligt finns närvarande i bakgrunden. Ett exempel på ett sådant nyckelord är uppenbarligen "gibraltär" eller "love" som återkommer med jämn fördelning över hela monologen (ca 24 000 ord), dock utan att någonsin bilda en egentligt fristående diskurs:

gibraltär	(10)	139, 333, 449, 512, 620, 883, 934, 1190, 1495, 1637
love	(31)	35, 81, 105, 196, 197, 240, 247, 335, 355, 374, 406, 492, 637, 752, 813, 942, 953, 988, 1079, 1082, 1086, 1319, 1364, 1440, 1457, 1487, 1526, 1536, 1588, 1591, 1591

(b) Kronologi

Hur inverkar röstens auto-affektion på monologens hantering av temporal samband? Min hypotes, som så nära som möjligt följer Derridas teorier på detta område, är att röstens auto-affektion upprättar en metafysisk "nu-punkt" i subjektets medvetande varifrån alla hägkomster är i princip *lika tillgängliga*. Eller för att tala med Derrida: "själv-affektionen är betingelsen för själv-närvaro" (RF, 154). Detta innebär att både hägkomster av tidigare händelser och perceptioner av pågående händelser inte finns representerade som hierarkiskt sammanhängande kausala samband eller minnesspår. Den fenomenologiska upplevelsen av ett närvarande nu som röstens auto-affektion ger upphov till inom subjektet i form av ett medvetande, kan inte relateras till längre, sammansatta temporal konstruktioner (t.ex. ett narrativ), utan är bara kommensurabelt med tidsmässigt motsvarande förgångna nu-punkter. Den narratologiskt återgivna kedjan av *kronologiskt* ordnade händelser är troligen ett språkligt modus som bara realiserar i det dialogiska talspråket (och – väl att märka – i skriften).

Anledningen till denna divergens mellan dialogens och monologens temporal förutsättningar ligger i att endast händelsen (som "sträcker" sig över ett nu) kan idealiseras och upprepas som densamma, medan en hel kronologi alltid måste rekonstrueras och därmed oundvikligen differentieras från gång till gång. En kronologi är således på sätt och vis en atemporal och i någon mening även spatial konstruktion som inte kan kongruera med den rena temporalitet som rösten ger upphov till. Med ren temporalitet förstår vi *omedelbarheten* hos ett absolut nu – Derrida skriver: "Immediacy is [...] the myth of consciousness. Speech and the consciousness of speech – that is to say consciousness simply as self-presence – are the phenomenon of an auto-affection" (OG, 166). Vad Derrida här säger om talet i allmänhet som en konstruktion som vilar på en viss "immediacy", tycks *a fortiori* gälla inre monolog.

Den parameter med vilken vi vill undersöka monologens temporala perspektiv är i själva verket nära korrelerad med parametern som gäller narratologisk struktur. Som vi tidigare konstaterat realiseras monologens narrativitet som en diskursiv struktur endast i mycket begränsad omfattning och vid mycket låga gränsvärden. Samma tendens kan troligen spåras då vi nu talar i temporala termer med avseende på monologens förmåga att realisera en kronologisk struktur. För att undersöka validiteten hos detta antagande, skall vi vända oss till undersökningens material (MB) och analysera den kronologiska strukturen hos återerinnringen av en speciell process i subjektets tillvaro. Denna process som jag kallar för *äktenskapets kronologi*, prioriteras med hänvisning till att just äktenskapet som kulturellt fenomen vanligtvis är uppbyggt som ett antal relativt fasta och kronologiskt successiva faser. Med andra ord är äktenskapet ett exempel på en företeelse som enligt kognitionsforskningen tenderar att representeras som ett abstrakt *schema* i subjektets cerebrala kunskapsrepresentation. Genom sina förhandskunskaper om äktenskapliga ritualer, är subjektet böjt att inkoda upplevelser från sitt eget konkreta äktenskap på ett sätt som motsvarar "äktenskapsschemat". I *Memory in the Real World* (1996) skriver således Gillian Cohen:

Pre-existing schemas operate in a top-down direction influencing the way we encode, interpret and store the new information coming in. According to schema theory, new experiences are not just passively 'copied' or recorded in memory. A memory representation is actively constructed integrating the old generic information in the schema with new information from the current input using processes that are strongly influenced by schemas in a variety of ways (MRW, 77)

För vår del fokuseras analysen på den lingvistiska process i vilken subjektets äktenskapliga minnen rekonstrueras och återskapas (memory retrieval), samt hur denna rekonstruktion korresponderar med schema-teorins modeller av memory retrieval. Den senare processen förklaras av Cohen: "*Retrieval: Schemas may also aid retrieval by providing cues. People may search through the schema in order to retrieve a particular memory. When the information that is sought is not represented directly, it can be retrieved by schema-based inferences*" (78).

Vi har tidigare talat om att den temporalitet som röstens auto-affektion ger upphov till inom subjektet, asymptotiskt närmar sig nuets idealiserade närvaro. Denna punktuella närvaro tycks på många vis inkommensurabel med minnesrepresentationer av längre temporal utsträckning eftersom närvaron åstadkommer ett slags nivellering av kronologiska strukturer där varje minne (oavsett kategori) blir lika (o)tillgängligt för medvetandet. Tanken emotsägs delvis av schema-teorins ståndpunkter som vidhåller att scheman kan predisponera utvecklingen av en minnesakt genom att förse denna med "cues". Minnen som hör till ett och samma schema skulle därmed få ett visst företräde i förhållande till andra minnen som inte är direkt relaterade till det aktuella schemat. Av detta skulle man kunna dra slutsatsen att minnesrekonstruktioner av det äktenskapliga livet automatiskt borde organisera sig kronologiskt eftersom en specifik successivitet i det här fallet blir en integral del av äktenskapets schema; den äktenskapliga kronologin tolererar ju knappast några större avvikelser från den schematiska ordningen (a) förspel; (b) frieri; (c) förlovning; (d) bröllop; (e) barn etc. Detta är otvivelaktigt den ordning som kommer att aktualiseras om ett subjekt tillfrågas om att återberätta sin äktenskapliga historia – muntligen eller skriftligen. Men hur förhåller det sig med inre monolog? Naturligtvis kan man inte jämföra en spontan monolog med en kontrollerad återberättelse, men om den muntliga återberättelsen verkligen följde en centralt lagrad schematisk representation av äktenskapets kronologi, så skulle väl samma schema rimligen göra sig gällande även i en inre monolog. Detta är formen för den frågeställning vi nu skall försöka besvara genom empiriska belägg.

Förutsättningen för vår fråga är att monologens subjekt faktiskt aktualiserar någon form av minnesaktivitet kring äktenskapet. (Jag vill dock åter understryka att jag inte ämnar bygga min argumentation på äktenskapet som individuell realitet, utan bara vill behandla det som exponent för en neutral struktur av en viss typ.) Då olika avledningar av lexemet "marry" förekommer ca 20 ggr i monologmaterialet, kan detta tas som en stark indikation om att äktenskapet som generellt tankekomplex sysselsätter subjektets mentala processer. De funderingar som är förknippade med det äktenskapliga livet förtätas däremot aldrig till den punkt då de kan sägas bilda en riktig diskurs i den mening vi tidigare talat om. Redan detta faktum i sig anser jag försvagar hypotesen om att memory retrieval skulle ske enligt en schematisk modell där en initiering av äktenskaps-temat teoretiskt sett borde predisponera för en följd av hierarkiskt relaterade minnen inom samma schema. Den springande punkten består dock i frågan om den inre monologens diskurs överhuvudtaget är kapabel att genomföra en schematiskt och kronologiskt organiserad memory retrieval.

Tolkningar av materialet föranleder oss att svara nekande på denna fråga. Låt oss följa utvecklingen av äktenskapets tema genom monologen. De belägg som materialet ger oss i fråga om de kronologiska faser som konstituerar detta tema, motsvarar svenskans frieri, förlovning, och giftemål/äktenskap:

engaged	(3)	210, 283, 773
marriage	(2*)	678
married	(17*)	167, 217, 410, 774, 821, 843, 896, 1152, 1326
marry	(3*)	238
marrying	(2*)	103
propose	(1)	1574

(* Siffran anger totalt antal förekomster av respektive ord.)

De referenser som listas här ansluter enbart till kontexter i vilka subjektet återerinnrar sig de olika faserna i hennes eget äktenskap. Utgår vi från att upplevelserna från hennes äktenskapliga förehavanden beledsagades av ett "pre-existing schema" som verkar i "a top-down direction influencing the way we encode, interpret and store the new

information coming in”, måste vi fråga oss varför subjektet väljer ett så långsökt och ineffektivt sätt organisera en minnesrekonstruktion. Man skulle kunna påstå att denna memory retrieval rent av är *disorganiserad* och så till vida också är i överensstämmelse med den *nivellerade* tillgång till minnen – heterogena minnen liksom homogena minnen inom ett och samma schema – som monologens medvetande ger upphov till.

(c) Poetiska effekter

Den inre monologen tycks kunna fungera som ett utmärkt medium för att utvinna olika poetiska effekter ur språket. I praktiken innebär detta att monologen tillåter en förhöjd lingvistisk aktivitet vid språkets fonetiska yta, kanske på bekostnad av djupare konceptuell aktivitet. Om så skulle vara fallet, blir konsekvensen att monologen oundvikligen problematiserar den generativa grammatikens axiomatiska distinktion mellan talproduktionens semantiska och konceptuella djupskikt (jfr. *conceptualizer*) respektive dess lexikala och fonetiska yt-skikt (jfr. *formulizer*).⁴ Denna distinktion kan nämligen inte på ett riktigt tillfredsställande sätt förklara språklig aktivitet som ett uttryck för något annat än grundläggande semantiska och kognitiva operationer – i det här fallet alltså poetiska operationer som snarast tenderar att forma språket till ett *ljudkollage*. Då språket behandlas som ett sådant ljudkollage, betyder det att språkets informationellt och processuellt betingade dimension saknas och att yttranden istället genereras på ett rent auditivt, fonetiskt plan. Ur poetologisk synvinkel bestrider monologen det generativistiska eller processuella perspektivet på talproduktionen genom att ständigt diffusera gränsen mellan lingvistisk djup- och ytstruktur.

Hur sker denna “diffusering”? Som vi redan antytt, kan den generella matrisen sammanfattas som en koncentration på språkets egenskap av ljudkonfigurationer eller system av ljudbilder (Saussure). Denna förskjutning sker på bekostnad av allt vi förknippar med språket som ett kommunikativt medel, som kognitiv modell av verkligheten, som logisk-propositionell grammatik etc. Den poetiska användningen av språket är *principiellt oberoende* av det processuella medvetandets kognitiva organisation. Poesin är helt enkelt inte epistemologisk. Däremot är poesin helt beroende av språkets differentiella ljudvärden (signifianter) och den *mimetiska* funktion som dessa kan underordnas. Poesin är med andra ord (traditionellt sett) beroende av ett visst ljudråmaterial för att uppnå dess språkliga effekter, och vad gäller monologen, vill jag i linje med tidigare argumentation, härleda detta poetiska material till den fenomenologiska rösten och subjektets förmåga till “fonetisk” auto-affektion.

För större överskådlighet har jag indelat den inre monologens fenomenologiska ljudkollage i några olika kategorier: (1) onomatopoesis eller auditiv mimesis; (2) allitteration, assonans och slutrim; (3) neologistiska sammansättningar, samt slutligen (4) metaforer (de två senare kategorierna redovisas separat i sektion 3.ii.a nedan). Det monologiska materialet (SD) kommer sedan att hänföras till någon av dessa kategorier. Det kan vara intressant att påpeka att det undersökta monolog-materialet inom denna kontext totalt uppgår till ca 500 textrader och att antalet poetiska konstruktioner faktiskt är ungefär hälften så många, vilket betyder att fonetiska ljudlekar inte utgör isolerade företeelser, utan sätter en stark prägel på monologen som helhet – dessa lekar förekommer ju på var och varannan rad!

Onomatopoesis, ljudkonfigurationer:

Crush, crack, crick, crick (19)
 Houyhnhnm (111)
 Dringdring! Dringadring! Dringdring! (121-23)
 Paysayenn. [p, c, n] (176)
 khrrrrklak (189)
 Feeefawfum (293)
 I z mellz de blood odz an Iridzman (293)
 ooeehah (403)
 wayawayawayawayaway (404)
 seesoo, hrss, rsseeiss, oos (447)
 flop, slop, slap (458)
 rum tum tiddledy tum (492)

Allitteration, assonans, slutrim:

to hear his boots crush crackling wrack and
 shell (10)
 Belly without blemish, bulging big, a buckler
 of taut vellum (42)
 twang in diphthong (127)
 When one reads these strange pages of one long
 gone one feels that one is at one with
 one who once (145-46)
 creeping duskward over the dial floor. Blue
 dusk, nightfall, deep blue night (273-74)
 the bloody well gigant rolls all them bloody

well boulders, bones for my
 steppingstones (291-93)
 like a dog all over the dead dog's bedraggled
 fell. Dogskull (349-50)
 O, my dimber wapping dell! A shefriend's
 whiteness under her rancid rags.
 Fumbally's lane that night: the tanyard
 smells (378-80)
 Monkwords, marybeads jabber on their girdles:
 rogewords, tough nuggets patter in their
 pockets (387-88)
 Bridebed, childbed, bed of death, ghostcandle
 (39)
 His lips lipped and mouthed fleshless lips of
 air mouth to her moomb. Oomb, allwombing
 tomb (401-02)
 In cups of rocks it slops: flop, slop, slap:
 bounded in barrels. And, spent, its
 speech ceases. It flows purling, widely
 flowing, floating, foampool, flower
 unfurling (458-60)
 Five fathoms out there. Full fathom five thy
 father lies. At one, he said. Found
 drowned, fanshoals of fishes, silly
 shells (470-02)
 Dead breaths I living breathe, tread dead dust,
 devour a urinous offal from all dead
 (479)

(d) Ellipsis

Fenomenet *ellipsis* kan förstås på flera olika plan – som artikulatorisk ellipsis i samband med utelämnade språkljud; som strukturell ellipsis där exempelvis ett led i en lexikal sammansättning utelämnas utan att betydelsen förändras, samt som diskursiv ellipsis, vilket innebär att delar av en sammanhängande redogörelse, t.ex. premisser och slutledningar, utelämnas. I de två första fallen kännetecknas den elliptiska konstruktionen av att meddelandet oftast inte helt tappar sin begriplighet ur formellt eller objektivt perspektiv. Således kan exempelvis “flygvapnet” förkortas till “flyget” utan att innebörden av uttrycket nödvändigtvis går förlorad. Det sista fallet av diskursiv ellipsis är tänkt

att beteckna "kortslutna" diskursiva operationer där innebörden blir så pass subjektiv att den är svår att rekonstruera med formella kriterier.

Emellertid är antagligen alla former av ellipsis ganska nära relaterade till varandra, vilket innebär att inre monolog, som utelämnar all fysisk röstbildning (om än inte all artikulation – jfr. Sokolov 1972) också kan antas präglas av andra former av diskursiv ellipsis. I *The sound shape of language* (1979) skriver Roman Jakobson och Linda Waugh:

Inner speech is radically elliptic; the sound shape of words receives a merely fragmentary evocation in our mind, and frequently they totally lose their phonic makeup ('zero signans'). However neither of these losses nor the tendency to replace verbal signs by other semiotic units permits us to return to an assumption of wordless, or even signless, asemiotic thinking. (SSL, 78)

Även om den inre monologen alltså inte regrederar till någon form av "asemiotic thinking" kan olika konstituenterna av dess diskurs komma att präglas av "zero signans", vilket svarar mot en tendens att helt reducera det språkliga tecknets signifierande sida (ljudföreställningen enligt Saussure). Denna operation kan antagligen bara äga rum i inre monolog, där den fenomenologiska erfarenheten av helt och fullt närvarande betydelse gör att diskursen kan tolerera elliptiskt icke-betecknade begrepp utan att framträda som obegriplig för monologens subjekt.

På denna punkt får vi antagligen acceptera att Joyce' skönlitterära text kommer skilja sig ganska avsevärt från en autentisk inre monolog genom att vara betydligt mer explicit än denna. Den för monologen karakteristiska ellipsen måste ju undertryckas för att en läsare överhuvudtaget skall kunna tillgodogöra sig texten. Vi skall ändå göra ett försök att spåra diskursiv ellipsis i monologmaterialet MB genom att närmare undersöka en del av kategorin *funktionsord*. Dessa ord fyller ofta uppgiften att länka samman allt ifrån påståenden till kausala och temporala samband; sammanlänkningsord som ibland är komplicerade och resurskrävande och därmed kan bli föremål för ellipsis även i det talade språket. Följande materialanalys tar fasta på det temporala/kausala funktionsordet *after* och återger något av det diskursiva sammanhang ordet förekommer i.

```
101 it people make its only the first time after that its just the ordinary do it and think
131 do to keep himself from falling asleep after the last time after we took the port and po
146 to burst though his nose is not so big after I took off all my things with the blinds do
151 l up he must have eaten a whole sheep after whats the idea making us like that with a b
177 ut everything I was fuming with myself after for giving in only for I knew he was gone o
254 es on the seat behind that I never got after some robber of a woman and he wanted me to
258 d back and I went there for tea 2 days after in the hope but he wasnt now how did that e
313 sers outside the way I used to Gardner after with my ring hand to keep him from doing wo
320 s company manners making it so awkward after when we met asking me have I offended you
355 ll a husband but you cant fool a lover after me telling him we never did anything of cou
360 f it hadnt he the nerve and the waiter after him making a holy show of us screeching and
```

Som exempel på den elliptiska tendens som jag här vill ringa in kan vi anföra rad 151: "he must have eaten a whole sheep *after* whats the idea making us like that". Här anar man att själva ordet *after* kondenserar ett temporalt eller kausalt sammanhang som öppnas i radens första sats och som väntar på en avslutning efter det aktuella funktionsordet. Den ryske kognitionsforskaren och psykologen A.N. Sokolov som genomfört mycket empirisk och medicinsk forskning kring fenomenet "inre tal" och dess relation till logisk tankeverksamhet, verkar tillåta oss att dra slutsatsen att den inre monologen generellt kan antas vara präglad av vad han kallar "a very abbreviated and generalized code" även om inte denna tendens blir riktigt uttalad i konkordansexemplen ovan. Sokolov:

we have to assume that in the thought process the reduction of speech must take place not merely by virtue of a 'devoicing' of external speech and its conversion to 'speech minus sound' but by virtue of a more radical rearrangement of the entire verbal structure of mental operations, so that unfolded reasoning is absent in internal speech as well, the latter turning into a very abbreviated and generalized code - a language of 'semantic complexes' (reduced verbal statements sometimes combined with graphic images). (IST, 71)

En alternativ metod för att komma åt det inre talets förkortade och generaliserade kod kunde sannolikt vara att spåra vissa verb som subkategoriserar för fler än två grammatiska roller eller för hela bisatser. I sådana kontexter skulle vi också kunna förvänta oss den typ av ellipsis som jag velat illustrera med funktionsordet *after*.

iii. Sammanställning

Syftet med att relatera den inre monologen till Derridas hypoteser om språket som auto-affektion, är att denna auto-affektion genom monologen framträder i sin renaste och mest idealiserade form. Samma auto-affektion gör sig förvisso även gällande i det dialogiska talspråket, men då i en mindre ursprunglig skepnad eftersom talspråket med nödvändighet bygger på en akustisk transmission genom en fysikalisk yttervärld. I den inre monologen är denna exterioriserade omväg reducerad till ett minimum i det att talet till synes aldrig behöver vistas i världen innan det kan bli förstätt – i den inre monologen representerar talet och rösten rent fenomenologiska entiteter som blir hörda och förstärkta samtidigt och *idealiter*. Detta system, som Derrida kallar *s'entendre parler* visar sig konstitutivt för den subjektivitet och det med-vetande som bygger på fullkomlig intuitionistisk närvaro och enhet. Detta medvetande realiserar på ett unikt sätt i den inre monologen.

Detta monologens rena fenomenologiska medvetande innebär en kritisk skillnad jämfört med den talade

dialogens medvetande, som enligt Husserl alltid involverar ett ointuitivt, indikativt skikt genom dess icke-fenomenologiska omväg genom världens exterioritet. En exponent för skillnaden mellan monolog och dialog består i att den senare relativt obehindrat kan bryta mot Grice' maximer. Det kommunikativa värdet hos dessa maximer består nämligen i att kompensera det yttre talets bristande idealitet och s.a.s. "fenomenologiska lapsus". Således vill exempelvis den så kallade maxim of relation försäkra samtalsparter om att konversationen orienterar sig mot ett idealt telos genom att aktivt reglera argumentationens relevans. Man skulle kanske kunna säga att Grice' maximer syftar till att återskapa talkommunikationens monologiska fenomenologi av oavkortad förståelse.

Hur kommer det sig då att monologen mer eller mindre systematiskt bryter mot konversationens maximer? Säkerligen sker inte detta enbart som ett uttryck för suveränt oberoende, utan framför allt för att monologens situation är sådan att den *tvings* bryta mot dessa maximer – brottet är så att säga endemiskt. Monologens auto-affektion deformerar med nödvändighet den språkliga diskursen eftersom subjektets tidsmedvetande, narrativa organisation och allmänna förhållande till röstens signifikanter överhuvudtaget förskjuts. Det lingvistiska resultatet av dessa förskjutningar har jag avsett att kartlägga i detta kapitel genom att till min hjälp fyra "anti-maximer", vilka skall förstås som ett sammanhängande paradigm som *verkar på* monologen, snarare än som en inherent vilja i hos monologens subjekt att bryta mot de ursprungliga maximerna. Man skulle också kunna se dessa anti-maximer som fyra olika men ändå förenade perspektiv på den inre monologens lingvistiska organisation.

3. Inskription och artikulation

Ordet "inskriftion" involverar en omfattande polysemi. För att organisera denna polysemi något kan vi ta fasta på inskriftionens förhållande till *rösten*. Det visar sig nämligen snart att dessa två – röst och inskriftion – ofta står i ett komplementärt förhållande till varandra: där rösten tystnar tar inskriftionen vid. Som jag försökt visa i föregående kapitel, är rösten och dess fenomenologi egentligen inte avhängig den fysiska fonationen, utan bör förknippas med idealiserad omedelbarhet och atemporal närvaro. Detta är förutsättningen för att man skall kunna säga att den inre monologen överhuvudtaget är ett tal. Genom att ställa sig till auto-affektionens förfogande ger rösten upphov till en medvetandestruktur som är identiskt med att "höra-och-förstå-sig-självtala"; till yttermera visso ger rösten upphov till själva föreställningen om identitet och i synnerhet subjektets identitet.

Med rösten som utgångspunkt kan vi alltså förse inskriftionen med några allmänna drag. I enlighet med det komplementära förhållandet dem emellan introducerar inskriftionen en ointuitiv förmedling och en temporal fördröjning. Dessa drag drabbar inte främst det *fönerade* talet på så vis att detta övergår i en akustiskt betingad tystnad. Däremot drabbar inskriftionen den intuitiva *förståelsen* av detta tal i det att talet inte längre blir föremål för ett fenomenologiskt lyssnande, utan för en *läsning*. Inskriftionen betecknar (förmedlar) och fördröjer därmed det vi vanligen kallar *betydelsen*, vilket uppgår till detsamma som att säga att inskriftionen i grunden är ett *tecken*. Och tecknet, som en irreducibelt spatial struktur, kan bara tolkas; tolkas till andra, nya tecken.

Vad vi kommer fokusera på i detta kapitel handlar således om hur den inre monologen fungerar som en lingvistisk betecknande verksamhet, och hur monologens subjekt fogar dessa tecken till varandra – artikulerar dem – genom att tolka deras innebörd. Inom samma kontext kommer vi också att diskutera det indefinita uppskjutandet av just denna innebörd.

i. Problemformulering 1: metafor – artikulation

Inskriftionen bryter röstens intuitiva omfattande av betydelsen och metaforen fungerar som ett lingvistiskt uttryck för detta brott. Med andra ord: metaforen förutsätter och initierar den *läsning* som ersätter och fördröjer betydelsen av det betecknade. Därmed blir metaforens struktur en expansion av tecknets struktur.

Liksom det dialogiska talspråket i allmänhet, relaterar den inre monologen ett linjärt lingvistiskt uttryck till två slags icke-linjära, spatiala dimensioner – å ena sidan varseblivningen av den yttre omvärldens realitet och å andra sidan den inre, eidetiska konceptualiteten. Det som intresserar oss här är frågan om vilken lingvistisk strategi monologen använder för att åstadkomma denna relation. Frågeställningen kan också formuleras som gällande en undersökning av monologens sätt att organisera dels perceptuella intryck och dels abstrakta (minnes)representationer, samt slutligen omsätta dessa i lingvistiska uttryck. Metaforens funktion i detta sammanhang är att *artikulera* den spatiala representationen som språket hänför sig till, mot den linjära och temporal representationen talet i sig självt effektuerar. För att markera monologens kontrast till talspråket i detta avseende kan vi förenkla situationen något genom att anta att dialogiskt talspråk till stor del följer klassisk propositionell logik, genom att sträva efter ett bokstavligt språk som ur pragmatisk synvinkel bör kunna representera ett visst objektivt sanningsvärde i förhållande till tillstånd och skeenden ute i världen. I kontrast till denna strategi skulle alltså monologen istället tillämpa en figurativ och tropologisk motsvarighet i syfte att medvetandegöra och beteckna den yttre perceptuella världen liksom den inre mentala.

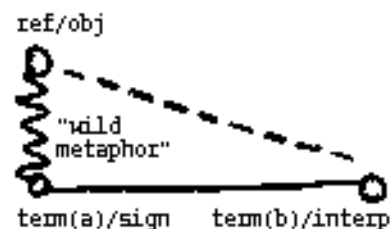
För att utreda om den inre monologen generellt kan sägas tendera att uppehålla sig vid exempelvis de perceptuella intryckens visuella och bildliga yta snarare än vid logisk-rationella sanningsvärden, essenser och

identiteter (kort sagt: *abstraktioner*), skall vi försöka anlägga ett teoretiskt perspektiv som kan komma åt den inre monologens *mimetiska* potential, dvs. språkets möjligheter att med linjära och temporala medel *avbilda* de spatia relationer det vill beteckna, t.ex. perceptuella intryck eller minnesbilder.

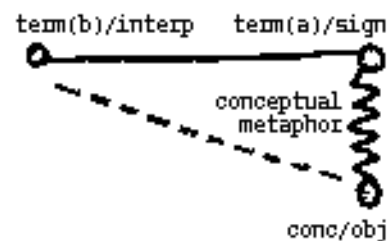
I detta projekt som huvudsakligen kommer inriktat sig på metaforisk figuration, ämnar vi tillämpa och konkretisera den tropologiska modell vi tidigare härledde från Paul de Mans teorier om metaforens struktur. För att snabbt rekapitulera ett par viktiga drag från denna diskussion vill jag poängtera det faktum att de Man uppfattar metaforiken som något som å ena sidan präglar relationen mellan det rent differentiella språkssystemet av lingvistiska termer och konceptualitetens betydelseskikt, och å andra sidan relationen mellan språket och omvärlden betraktad som en oändlig mängd möjliga referenter. Språkssystemets relation till *båda* dessa teoretiska konstruktioner – konceptualitet och referentialitet – föranleder de Man att kalla detta system *dubbelt* metaforiskt (jfr. AR, 154).

För att åskådliggöra och strukturera tillämpningen av de Mans modell skall vi dela upp undersökningen i två led, nämligen dels den inre monologens relation till den yttre referentialiteten och dels monologens relation till en inre konceptualitet. Det första ledet kommer vi att korrelera med Stephen Dedalus' monologmaterial (SD) då denna monolog präglas av en referentiell situation (subjektet tar in perceptuella intryck från omvärlden och refererar uttryckligen till dessa). Undersökningens andra led korreleras istället med Molly Blooms monolog (MB) då detta språkmaterial kan betecknas som perceptuellt neutralt och nära förknippat med återerindrade minnesprocesser (subjektet utestänger intryck från omvärlden och hänvisar uteslutande till mentala representationer eller koncept). Genomför vi motsvarande uppdelning av de Mans modell (jfr. ovan s. 8f.), erhåller vi följande figurer:

(Fig. 8) Stephen Dedalus

(Fig. 9) Molly Bloom

Inledningsvis vill jag uppmärksamma att båda dessa figurer på var sitt sätt realiserar C.S. Peirce' tredelade konception av den semiotiska teckenprocessen i vilken objektet (obj) representeras av ett tecken (sign), och där tolkningen av tecknets betydelse (obj) ger upphov till ett nytt tecken (interp) som kan anta objektets/betydelsens roll i ännu en process av semiosis. de Man refererar till Peirce i avsikt att inkorporera dennes tecken-doktrin i sitt eget projekt gällande språkets retoriska effekter: "The interpretation of a sign is not, for Peirce, a meaning but another sign; it is a *reading* [min kursiv.], not a decoding, and this reading has, in its turn, to be interpreted into another sign, and so on *ad infinitum*. Peirce calls this process by means of which 'one sign gives birth to another' pure rhetoric" (AR, 9).

Vad gäller Stephen Dedalus' monolog (figur 8) vill vi undersöka metaforen som ett förhållande mellan monologen och språkets referentiella utsida, dvs. hur monologen artikulerar denna spatia utsida till språkets linearitet. Som vi tidigare tagit upp, beskriver de Man den neologistiska benämning som involverar språkets relation till referenten som "a wild, spontaneous metaphor" vilken avsätter en term som till en början helt saknar konceptuell betydelse. Då denna term således inte kan omfattas av en intuitiv och omedelbar förståelseakt, uppfyller den genom sin betecknande och förmedlande karaktär våra kriterier för en inskription. Genom att läsas och tolkas kan dock denna teckeninskriftion komma att generaliseras till en ideal enhet av betydelse. Som Peirce framhåller kan dock denna ideala betydelse eller interpretant komma att anta rollen av objekt i en ny semiotisk process.

Molly Blooms monolog (figur 9) äger rum i avsaknad av direkt kontakt med perceptuell referens, och kan istället sägas artikulera språkets konceptuella insida till en linjär lingvistisk struktur. I den mån metaforen uppfyller denna artikulerande funktion, gör den det i form av vad de Man kallar en "conceptual metaphor". Denna konceptuella metafor är synonym med en automatiserad kvantitativ generaliseringsprocess som genom bl.a. komparation reducerar termen till ett abstrakt begrepp med så gott som genomskinlig signifikation. I och med att den konceptuella metaforen likväl artikulerar konceptets idealitet till språket, där konceptet tappar sin genomskinlighet, kan man säga att detta också rör sig om en inskriptionsprocess i vilken subjektet läser ut den konceptuella betydelsen genom komparation och differentiering i förhållande till språkets befintliga lingvistiska former.

Man skulle kanske kunna säga att vi hittills velat göra monologmaterialet SD respektive MB till två olika exponenter för en och samma metaforiska process. För att anknyta detta tropologiska perspektiv till vår tidigare diskussion av monologen i egenskap av kognitivt informationsbearbetande processer, tror jag att metaforens dubbla struktur kan betraktas som funktioner av vad Jerry Fodor kallar ett isotropiskt arbetsmönster hos kognitionens

centrala processer. Utmärkande för denna isotropi var ju att den medvetandegjordes som ett "analogiskt tänkande", där (efter Fodors exempel) olika vetenskapliga discipliner överförde och utbytte kunskapsmodeller sinsemellan på grundval av vissa funktionella analogier och samband. En hypotes vore att metaforen som lingvistisk figur *metaforiskt* återger isotropins neurala, fysiologiskt betingade operationer. Den lingvistiskt linjära metaforen skulle då fungera som en läsning av en form av neural skrift som Sigmund Freud i *Drömydning* (1900, sv. övers. 1968) kallar *minnesspår*: "Av de varseblivningar som når oss kvarstannar i vår psykiska apparat ett spår som vi kan kalla *minnesspår*. Den funktion som hänför sig till detta minnesspår kallar vi 'minne'" (319-20). Det intressanta är att Freud framhåller att dessa minnesspår aldrig som sådana når språkets medvetande, vilket innebär att minnesspår i likhet med isotropin med nödvändighet skulle kräva "översättning" till en medveten lingvistisk representation, dock utan att någonsin nå medvetandet i ursprungligt skick. "*Medvetande uppstår istället för minnesspår*" skriver Freud i *Bortom lustprincipen* (1940, sv. övers. 1995; 34). Metaforen skulle således eventuellt kunna sägas "transkribera" isotropiskt relaterade minnesspår till *nya* tecken som visserligen kan anta lingvistisk form, men som ändå är slutna för en intuitiv förståelse; tecken som följaktligen bara öppnar sig för en läsning. En läsning som enligt epifenomenalismens struktur också *fördröjer och förmedlar* innebörden av de ursprungliga minnesinskriftionerna.

ii. Materialanalys 1

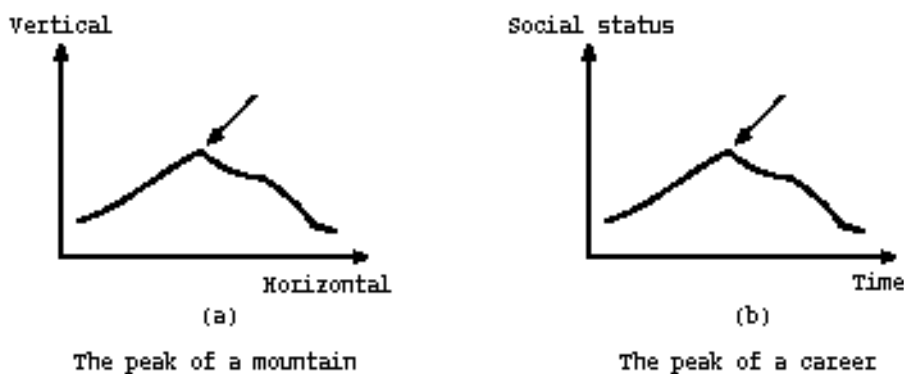
Vi har redan gått ganska långt i våra antydningar om hur denna materialanalys kommer struktureras. Grundtanken är att analysera monologmaterialet med avseende på hur metaforiska uttryck tillämpas för att överföra eller artikulera referenternas och konceptens spatials fält till monologens inherent linjära, subfoniska tal. Vår hypotes är att monologen använder *olika* metaforiska konstruktioner beroende på vilken mnemoteknisk funktion den uppfyller. I ena fallet (Stephen Dedalus) förefaller det rimligt att anta att metaforens trop används för att tolka och medvetandegöra den yttre omvärldens perceptuella intryck i en akt av *memory encoding*. I det andra fallet (Molly Bloom) används metaforen på ett strukturellt annorlunda sätt men med samma betecknande funktion: att överföra minnesrepresentationer till språkets linearitet och samtidigt ge dessa minnen en medveten konkretion i en akt av *memory retrieval*.

För att pröva dessa hypoteser återstår att presentera en metodologisk apparat som definierar några relevanta infallsvinklar på språkmaterialet. Till att börja med skall vi därför introducera lite ny terminologi som kan hjälpa oss att organisera detta material. Det rör sig i första hand om två termer i I.A. Richards klassiska metaforanalys i *The Philosophy of Rhetoric* (1936). Med risk för att förenkla Richards djupgående resonemang, kan vi med utgångspunkt i dennes terminologi kalla det sakliga och sanningsenligt predicerande ledet av ett uttryck för *tenor*, medan vi kallar det bildliga och främmande (man frestas säga *xenomorfa*) ledet *vehicle*. Den förra termen kan vi alltså förknippa med den okontroversiella beståndsdelen i vårt gamla versexempel "Dina ögon äro duvor" (dvs. "dina ögon"); följaktligen förknippar vi den inympade eller transplanterade beståndsdelen ("äro duvor") med den senare termen.

Emellertid behöver vi gå ett steg längre och tala om den lingvistiska struktur som realiserar metaforens *tenor* och *vehicle*. I exemplet "Dina ögon äro duvor" förekommer både sakledet och bildledet i en explicit sammanställning, varför vi kallar denna struktur en *explicit metafor*. Förutsättningen för sådana metaforer är att båda leden tagna för sig existerar som lexikaliserade koncept ("ögon" och "duvor"). Den explicita metaforen fungerar alltså som vad de Man kallar en "conceptual metaphor", vilket relaterar den till minnesrekonstruerande processer (MB). Tillämpningen av denna typ av metafor korrelerar vi förslagsvis med omsättningen av minnesbilder i lingvistisk representation.

I kontrast till den explicita metaforen involverar den *implicita metaforen* bara *ett*, figurativt led, medan det sakliga eller bokstavliga ledet är just implicerat. Peter Gärdenfors ger en bra illustration av denna metaforiska struktur (CS, 72):

(Fig. 10) Implicit metafor

Den implicita metaforen skulle alltså lyda "The *peak* of a career" och involverar därmed på det ytingvistiska planet

endast det figurativa led som Richards kallar *vehicle*. Det sakliga ledet, "The *peak* of a mountain", är implicerat. Denna typ av metafor fungerar nästan på samma sätt som det de Man kallar "denomination" eller benämning, och utgår ofta från vissa drag hos referentens rent perceptuella kvaliteter, som exempelvis visuell gestalt. Jämförelse och överföring av information mellan visuella kategorier förutsätter emellertid den samtidiga förekomsten av motsvarande kategorier på konceptuell nivå, mellan vilka en paradigmatiske identitet upprättas genom metaforens figuration. Denna matris känner vi igen från den kognitiva semantikens aristoteliska och cartesianska utgångspunkter. I en ren benämning däremot, realiseras den metaforiska överföringen bara mellan två utsidor, nämligen referentens perceptuella uppenbarelse och språkets differentiella yta. Då ingen generaliserande konceptualisering föregår denna metafor, är dess syftning grundläggande ointuitiv och opak. I Peirce' termer kräver denna metaforiska relation mellan referent/objekt och tecken en interpretant, för att tecknets betydelse överhuvudtaget skall framträda. I och med att benämningens betydelse inte är omedelbart närvarande, förknippar vi den med en inskription.

Den benämmande metaforen har således den implicita metaforens lingvistiska struktur utan att på det semantiska planet implicera något alls; den består av endast ett led som är lika mycket *tenor* som *vehicle*. Återgår vi ett ögonblick till Gärdenfors' metaforer skulle vi tala om "The *peak* of a mountain" utan att detta uttryck skulle vara en generaliserad hänvisning till bergstoppar i allmänhet. Därför föreslår jag att denna metafor kan anta formen av exempelvis neologism eller för den delen personnamn. Som mnemotekniskt grepp antar vi att den benämmande metaforen har en affinitet med artikulerandet av referentens spialitet till språket.

(a) Neologism och komparation

För att bekräfta antagandet om att monologens mnemotekniska funktion återspeglas som metaforisk struktur, måste vi först och främst göra en inventering av de metaforiska uttryck som förekommer i materialet. För att underlätta denna inventering har vi i den förberedande diskussionen kring denna materialanalys infört vissa distinktioner med avseende på tropen metafor. Dels har vi talat om en explicit metafor som involverar en komparativ sammanställning på konceptuell nivå. På det ytlingvistiska planet realiseras den explicita metaforen genom representation av de två leden *tenor* och *vehicle* (Richards). Till saken hör att dessa led också måste samordnas med hjälp av en *konjunktion*, vanligen den kopulativa presensformen av verbet "vara" (dvs. "är"; eng. *is*) eller med den komparativa konjunktionen "som" (alt. "liksom", "såsom"; eng. *like*, *as*). Traditionellt brukar väl metaforen i första hand förknippas med den förra av dessa konjunktioner, medan konstruktioner som använder "som" kallas liknelser eller similer. Eftersom jag tror att det finns skäl att anta att similen i detta sammanhang uppfyller den konceptuellt komparativa funktionen väl så effektivt som den egentliga metaforen, kommer jag huvudsakligen göra denna "metaforiska simil" till föremål för materialanalysen. En enkel frekvensordlista över Molly Blooms monolog (MB) visar nämligen att just den komparativa konjunktionen *like* är extremt vanligt förekommande, vilket skulle kunna tolkas som en stark indikation om att denna form av metaforik kan korreleras med de återerinnrande minnesprocesser som präglar detta material.

(1) Ordfrekvenser MB

1	the	(1199)
2	i	(782)
3	and	(652)
4	to	(580)
5	a	(538)
6	he	(516)
7	of	(480)
8	in	(414)
9	that	(373)
10	it	(354)
•		
19	like	(209)

(2) Ordfrekvenser SD

1	the	(285)
2	of	(184)
3	a	(152)
4	in	(105)
5	his	(103)
6	and	(102)
7	i	(87)
8	to	(84)
9	he	(71)
10	you	(64)
•		
62	like	(10)

Frekvensordlistorna visar att *förmodade* komparationer med *like* (ordet fungerar ju också som ett vanligt verb) är betydligt mindre vanliga i Stephen Dedalus' monolog, vilket föranleder oss att tro att de minnesoperationer som realiseras i materialet SD – minnesoperationer som skiljer sig från MB – också åtföljs av en annan metaforisk struktur än i MB. Denna struktur vill jag försöka identifiera med den implicita metaforen och dess enda led – utan kopulativ eller komparativ förbindelse. Emellertid har vi tidigare argumenterat för att den externa situation som präglar monologen SD, samt de mnemotekniska operationer den iscensätter, gör att den implicita metaforens *vehicle* här inte upprättar en konceptuell förbindelse till en motsvarande *tenor*. SD-metaforikens *vehicle* finner nämligen sin betydelse *utanför* språket som sådant, vilket i princip är det samma som att säga att denna metaforik *saknar* betydelse. Denna "tomma" metafor – implicit utan implikation – skall vi försöka identifiera med *neologism* och med benämningens inskription överhuvudtaget.

Materialanalysen med avseende på SD har genomförts som en provisorisk sammanräkning av rena neologismer eller neologistiska sammansättningar (dvs. konstruktioner som inte kan antas förekomma i subjektets lexikon), samt av nominella metaforiska uttryck vars betydelse är helt avhängig omvärldens perceptuellt baserade referens.

Neologism:

strandentwining (37)
 whiteheaped (43)
 ghostwoman (46)
 contranymagnificandjewbangtantiarity (51)
 whitemaned (56)
 brightwindbrideled (56)
 cleancheasted (77)
 bigdrumming (103)
 hundredheaded (109)
 horsenosestrilled (111)
 lanternjaws (112)
 basiliskeyed (116)
 jackpriests (117)
 mahamanvantara (144)
 razorshells (148)
 chalkscrawled (155)
 creepystools (193)
 loudlatinlaughing (194)

froggreen (210)
 postprandial (222)
 sanguineflowered (230)
 flyblown (252)
 panthersahib (277)
 bladderwrack (286)
 bloodbeaked (301)
 shellcocoacoloured (327)
 seawardpointed (338)
 redpanting (346)
 dogsniff (350)
 myriadishlanded (394)
 shamewounded (422)
 peacocktwittering (441)
 gumheavy (443)
 serpentplants (443)
 greengoldely (454)
 seafire (151)

Metaforer:

My ash sword hangs at my side (16)
 Wild sea money (19)
 strandentwining cable of all flesh (37)
 Womb of sin (44)
 a ghostwoman with ashes on her breath (46-47)
 The whitemaned seahorses (56)
 his mane foaming in the moon, his eyeballs
 stars (110-11)
 epiphanies written on green oval leaves (141)
 squeaking pebbles (148)
 seaweed smouldered in seafire (151)
 a maze of dark cunning nets (154)
 two crucified shirts [...] Human shells (156-
 57)
 piled stone mammoth skulls (206-07)
 the tangle of wined breaths (224-25)
 wind of wild air of seeds of brightness (266-
 67)

creeping duskward over the dial floor (273)
 These heavy sands are language (288)
 the stoneheaps of dead builders (289)
 bones for my steppingstones (292-93)
 the sun's flaming sword (391-92)
 A tide westering, moondrawn, in her wake (393)
 a winedark sea (394)
 Behold the handmaid of the moon (395)
 roar of cataclysmic planets (403)
 Darkly they are there behind this light,
 darkness shining in the brightness (409-
 10)
 delta of Cassiopeia (410)
 Vehement breath of waters (457)
 whispering water swaying and upturning coy
 silver fronds (462-63)
 she draws a toil of waters (469)
 the watery floor (474)
 proud lightning of the intellect (486)

Vad gäller monologen MB, måste vi närma oss materialet med en annan strategi. Min argumentation bygger här på att monologens perceptuellt avskärmade situation betingar ett minnesarbete som genom komparation på konceptuell nivå faciliterar omsättningen av minnen till lingvistisk representation. Vi har tidigare motiverat ett analytiskt fokus på den metaforiska "konnektorn" *like* som en typisk komparativ konjunktion med den uttalade funktionen att relatera två koncept till varandra. Denna komparation skulle alltså kunna ha den mnemotekniska funktionen att konstituera ett minne, samt ge detta en medveten konkretion. Det metodologiska problem som är förenat med denna analys sammanhänger med att vi inte bara måste sälla fram förekomsterna av *like* i materialet, utan också måste få tillgång till de två led som konjunktionen artikulerar mot varandra. För att lösa detta problem har jag valt att sammanställa konkordanser av *like* i vilka de två aktuella leden oftast framgår. En ytterligare fördel med detta förfarande är att vi kan sälla bort förekomster av ordet *like* i betydelsen "gilla" eftersom detta ord råkar vara en homonym. I listan nedan presenteras ett utdrag ur konkordansanalysen.

1	* Yes because he never did a thing	like that before as ask to get his breakfast in b
12	look at her twice I hope Ill never be	like her a wonder she didnt want us to cover our
16	like that in him polite to old women	like that and waiters and beggars too hes not pro
22	ill they throw him out or a nun maybe	like the smutty photo he has shes as much a nun a
30	thy face again though he looked more	like a man with his beard a bit grown in the bed
52	any money she can out of him no fool	like an old fool and then the usual kissing my bo
55	wo of them under my nose all the time	like that slut that Mary we had in Ontario terrac
74	ith a dirty barefaced liar and sloven	like that one denying it up to my face and singin
79	nother I just pressed the back of his	like that with my thumb to squeeze back singing t
106	nd kiss me in his arms theres nothing	like a kiss long and hot down to your soul almost
108	id where and I said on the canal bank	like a fool but whereabouts on your person my chi
119	ents and the smell of incense off him	like the pope besides theres no danger with a pri
122	e satisfied with me one thing I didnt	like his slapping me behind going away so familia
136	I blessed myself and said a Hail Mary	like those awful thunderbolts in Gibraltar as if
147	ressing and perfuming and combing it	like iron or some kind of a thick crowbar standin
151	sheep after whats the idea making us	like that with a big hole in the middle of us or
152	ith a big hole in the middle of us or	like a Stallion driving it up into you because th
162	one they called budgers or something	like a nigger with a shock of hair on it Jesusjac

Analysen resulterade i totalt 209 konkordanser av ordet *like*, varav 180 innehöll ordet i den eftersökta betydelsen "som" (ca. 85%).

(b) Metaforen som mnemotekniskt grepp

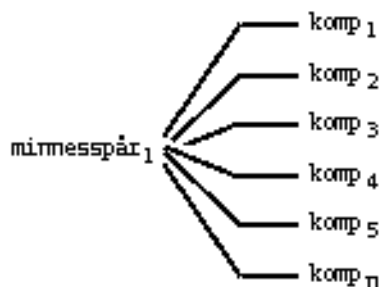
Denna diskussion är tänkt att utgöra en förlängning av föregående materialanalys. Där kom vi fram till att monologmaterialet SD respektive MB präglas av olika former av metaforik – i det förra fallet av implicita, benämmande metaforer, och i det senare av explicita, jämförande metaforer. Till monologernas situationella variation hör att SD-materialet är förenat med omvärldens perceptuella intryck, medan MB-materialet präglas av avskildhet.

Ett sätt att uttrycka dessa variationer i lingvistiska och kognitiva termer är att hänföra dem till olika former av minnesoperationer. SD-monologen låter sig då naturligt förknippas med registrering och inkodning av perceptuell information i en akt av memory encoding, medan MB-monologen, i brist på perceptuella stimuli, struktureras som en akt av memory retrieval. (Dessa två minnesfunktioner bekräftas också av texternas innehåll.) Frågeställningen gäller nu huruvida monologens olika metaforiska strukturer kan korreleras med deras respektive mnemotekniska funktioner.

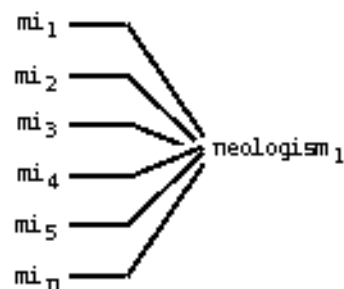
En viktig premis för analysen utgörs av Freuds distinktion mellan minnets neurala bas och dess medvetna lingvistiska uttryck. Denna distinktion respekteras också av modernare kognitionsvetenskaplig teoribildning som skiljer på automatiska informationsbearbetande processer (computational mind), och centrala, medvetna processer (phenomenological mind). Med anledning av denna distinktion skriver Freud: "vi antar att alla excitationer (*Erregungsvorgänge*) [...] efterlämnar varaktiga spår som utgör grundvalen för minnet, minnesrester som inte har något att göra med deras framträdande i medvetandet [...] Vi skulle kunna säga att excitationen blir medveten i systemet *Mv* [medvetandet – min anm.] men inte efterlämnar några varaktiga spår" (BL, 35). Förutsatt att dessa minnesspår låter sig betraktas som inskriptioner så skulle metaforen, som mnemotekniskt grepp betraktad, fungera som en form av läsning eller tolkning av den neurala minnesskriften, vilket är detsamma som en *betydelsegenererande* verksamhet, dvs. vad Peirce kallar semiosis.

Molly Blooms monolog utgörs som sagt av återerinerande minnesrekonstruktioner. Samtidigt präglas denna monologs lingvistiska struktur av explicita metaforer som med hjälp av den komparativa konjunktionen *like* jämför de två led som konstituerar tropen. Minnesrekonstruktionen måste motiveras av ett specifikt neuralt minnesspår som subjektet syftar till att medvetandegöra med hjälp av metaforens lingvistiska medel. Följer vi Freuds tankegång, kan emellertid denna rekonstruktionsprocess inte ha ett *enkelt* förlopp, där språket utgör en omedelbar och genomskinlig överföring av minnesspåret. Mer troligt är att det kommer råda en asymmetri mellan minne och språk på så vis att samma minnesspår ger upphov till *flera* lingvistiska konstruktioner som försöker approximeras det aktuella minnet eller minneskomplexet. Denna rekonstruktionsprocess vill jag kalla lingvistisk *expansion*. Processen återges nedan, figur (11):

(Fig. 11) Lingvistisk expansion (MB)

(Fig. 12) Lingvistisk kondensering (SD)

I figur (12) illustreras motsvarande minnesprocess för SD-monologen – en process som jag alltså kallar lingvistisk *kondensering*. Den mnemotekniska funktionen för denna monolog bestämde vi som memory encoding, som betingas av den perceptuella belastning som vilar på subjektet. Dessa perceptuella stimuli borde rimligen avsätta en stor mängd retentionella minnesspår som för att övergå i ett medvetet lingvistiskt innehåll, måste kondenseras på ett närmast synestetiskt vis.

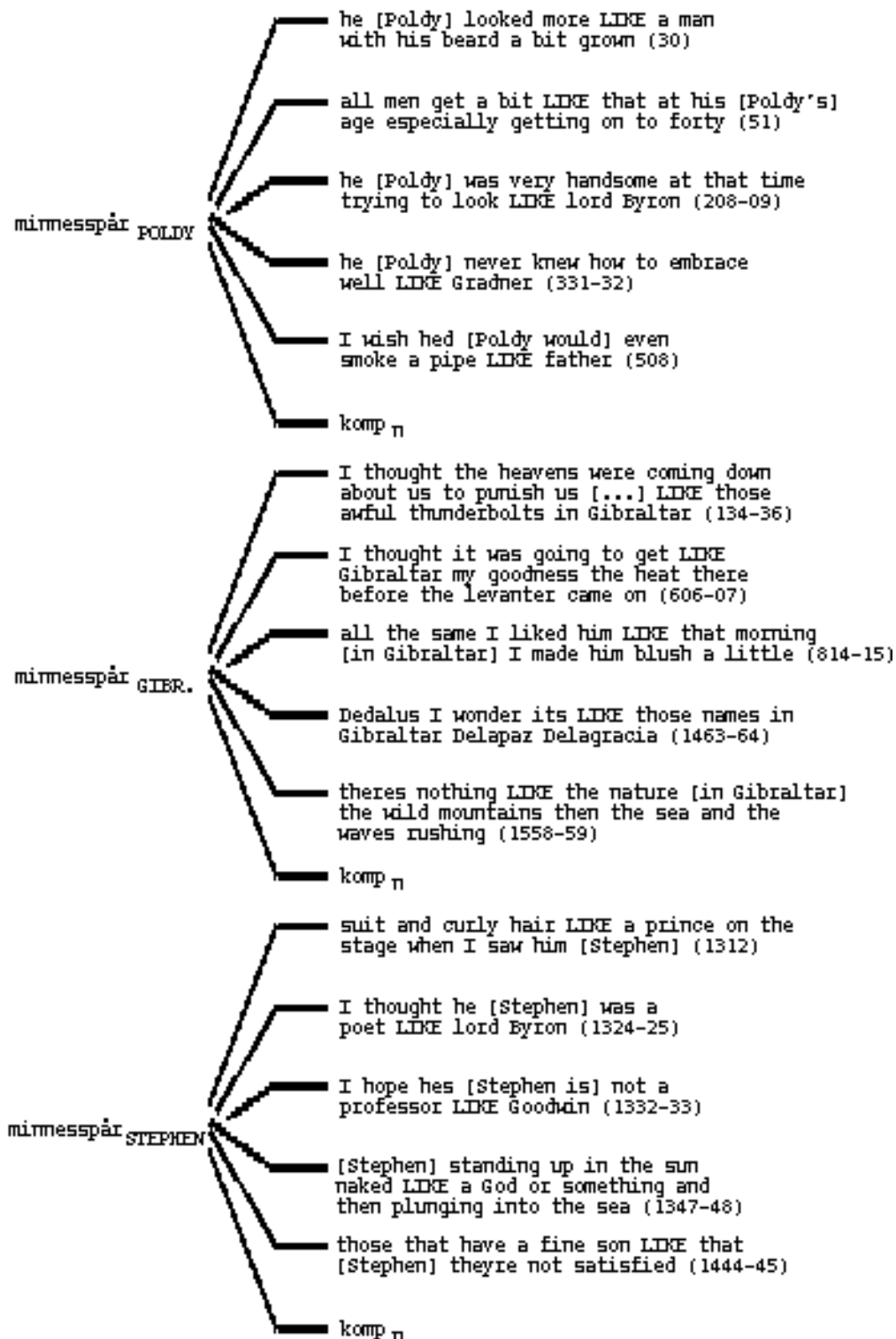
Dessa schematiska processer måste nu beläggas med data från materialet. Om vi börjar med monologen MB, förutsäger den mnemotekniska expansionsprocessen (memory retrieval) att metaforisk komparation kommer användas för att för att expandera ett visst neuralt komplex av minnesspår. I materialet indikeras denna process som en kontinuerlig iteration av föremålet för metaforiska komparationer. Det ligger tyvärr i sakens natur att vi bara kan spekulera i exakt vad som ligger till grund för de aktuella minnesspårerna – dessa kan ju inte göras medvetna annat än genom den metaforiska förskjutningen. Emellertid går det att göra kvalificerade gissningar.

I den tidigare undersökningen av monologens narratologiska struktur, fann vi att mindre diskurser bildades i samband med vissa nyckelord, medan andra ord visserligen var vanligt förekommande, men dock på ett mer svävande och obestämt sätt. Funktionen hos denna senare kategori ord visade sig alltså svår att definiera på narratologiska grunder. Det förefaller möjligt att dessa "tankekomplex" som vi kallade dem, bättre kan göras tillgängliga för beskrivning i termer av minnesprocesser. Följande ord (de flesta personnamn) tycks således inta en privilegierad ställning i monologens annars så inkoherenta diskurs:

- (1) Leopold Bloom/Poldy (MB:s äkta make)
- (2) Gardner (MB:s älskare)
- (3) Gibraltar (MB:s uppväxtort)
- (4) Stephen Dedalus (MB:s barndomsvän)
- (5) Molly Bloom (MB:s som sin egen social funktion etc.)

Det intressanta med detta fåtal ord är att de alla blir föremål för upprepade minnesrekonstruktioner, samt att de föranleder närmare 40% av MB-monologens totalt 180 komparativa metaforer. Detta antyder att det finns ett samband mellan memory retrieval och tropologi.

Låter vi dessa ord inta rollen av dominerande minnesspår, vars tolkning och medvetandegöring tycks särskilt angelägen för subjektet, finner vi att deras lingvistiska expansion via komparativa metaforer skulle kunna vara ett uttryck för systematisk minnesrekonstruktion. Konkretiserar vi schemat för lingvistisk expansion (fig. 11 ovan) blir resultatet följande:

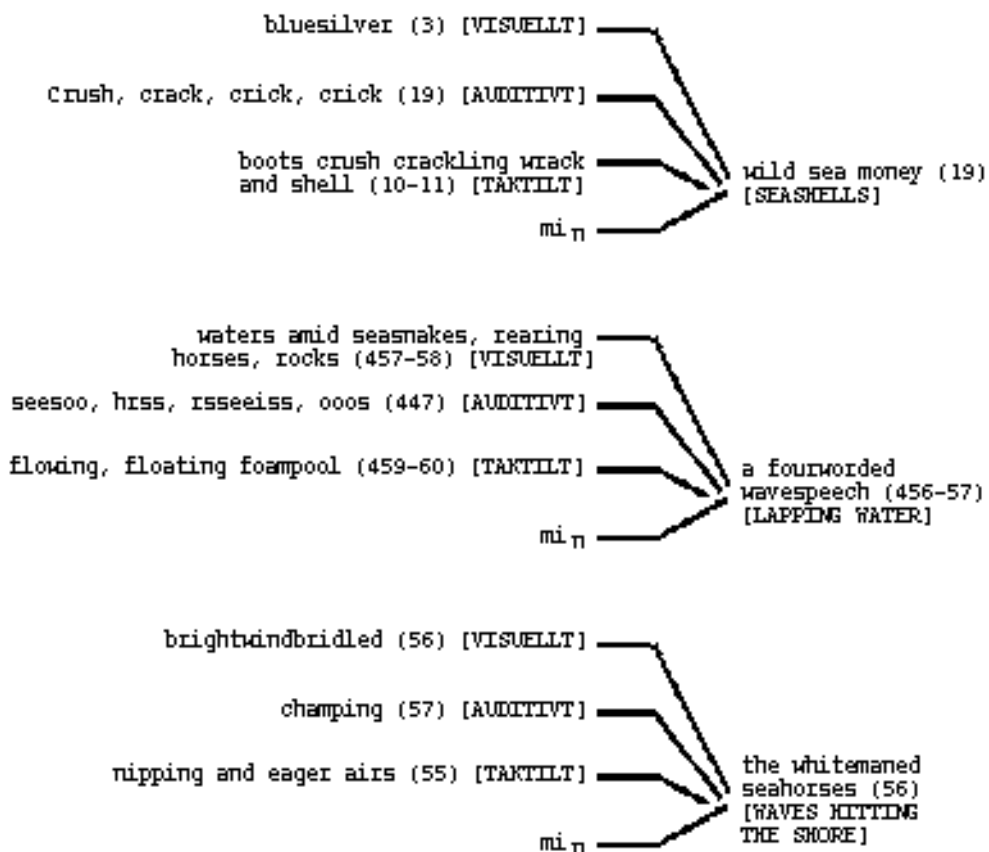
Min tolkning av dessa data är att subjektets minne rymmer vissa neurala minnesspår som fungerar som referenspunkter för lingvistisk expansion. Minnesspårerna – som jag hävdar kan liknas vid inskriptioner – expanderas

och approximeras med hjälp av en komparativ metaforik, vilken således används mnemotekniskt vid memory retrieval.

Figur (12) ovan är avsedd att schematiskt illustrera konvergensen mellan metaforisk struktur och mnemoteknisk funktion i SD-monologen. Denna konvergens sammanfattar vi med beteckningen lingvistisk kondensering. Mer specifikt innebär denna kondensering att subjektet använder implicita metaforer för att syntetisera perceptuella stimuli, samt medvetandegöra dem genom lingvistiskt benämning. Dessa benämningar, som ofta antar formen av neologismer, utgör inte tecken i vanlig bemärkelse, då neologismer generellt kan sägas sakna den etablerade konceptuella betydelse vi refererar till som "det betecknade". SD-monologens lingvistiska kondensering innebär att det betecknade istället utgörs av den instabila referensen till omvärlden. Då denna betydelse är helt otillgänglig för intuitiv språklig förståelse, kallar vi dessa neologismer för en form av inskriptioner.

Liksom i fallet med MB-monologen, stöder vi oss här delvis på Freuds hypoteser om förhållandet mellan neurala minnesspår och medvetande. Dessa hypoteser säger i princip att minne och medvetande utesluter varandra ömsesidigt. Med "minne" avses då de neurala spår som avsätts genom s.k. excitationsprocesser. Freud skriver: "vi finner det svårt att tro att [...] varaktiga spår av retning också skulle komma till stånd i systemet *V-Mv* [varseblivnings- och medvetandesystemen – min anm.] Det skulle mycket snart inskränka systemets förmåga att ta upp nya retningar, om dessa alltid blev medvetna" (BL, 35). Detta innebär att subjektet SD inte kan vara direkt medveten om de perceptuella stimuli han omges av, men att han dock kan tolka de spår de lämnar efter sig. Denna medvetandegörande tolkning är viktig för den mnemotekniska processen memory encoding.

I denna materialanalys skall vi återvända till den lista på neologismer och namngivande metaforer som sammanställdes i den förra, förberedande materialanalysen. Vi skall dock inte följa upp samtliga dessa, utan endast ge några illustrativa exempel på lingvistisk kondensering. Den generella tanken i följande scheman är att perceptuella intryck genererar minnesspår (*Mi*) vilka är strukturellt separerade från varseblivningen och medvetandet (*V-Mv*). I systemet *V-Mv* tolkas minnesspårerna lingvistiskt genom neologistiskt benämning metaforer.

Dessa exempel (som kunde flerfaldigas) visar att subjektet använder metaforik för att tolka de neurala minnesspår som härstammar från den perceptuella omgivningen. Dessa spår är som sagt att likna vid inskriptioner, men också de neologistiska tecken som används för "översättningen" av minnesspår till lingvistisk representation fungerar som inskriptioner i det att de utgör spatialt mimetiska ljudkollage vars betydelse aldrig befinner sig omedelbart tillgängliga inom språkets konceptualitet utan bestäms av den referentiella situationen.⁵

iii. Problemformulering 2: subjektets *différance*

Begreppet *différance* kommunicerar på ett intimt sätt med röstens auto-affektion som vi ägnade oss åt i kapitel 2. Vi argumenterade där för att auto-affektionen konstituerar den interioriserade sfär av betydelsens närvaro och ideala omedelbarhet som är förutsättningen för medvetandets "höra-och-förstå-sig-självt-tala". Denna medvetandestruktur tog sig uttryck i olika lingvistiska mönster. Även om det skulle innebära en förenkling, kan vi förstå *différance* som en process som bryter och öppnar medvetandets auto-affektion genom att införa förmedling och fördröjning inom detta. *Différance* blir därmed nästan synonym med tecknets och inskriptionens struktur. Anledningen till att vi introducerar begreppet *différance* är hypotesen om att det kan erbjuda vissa intressanta infallsvinklar på inre monolog, samt ge en teoretisk förklaring till olika lingvistiska fenomen i undersökningens material.

Det problematiska med auto-affektion och *différance* är att de både förutsätter och utesluter varandra utan att någonsin ställa sig i en cirkulär relation. Då Derrida talar om auto-affektionens identitetsskapande rena närvaro, gör han således det i termer av identitet och närvaro som *ett slags* skillnad och fördröjning:

Den process genom vilken det spontant alstrade levande nuet, i syfte att förbli ett nu, självt måste hålla sig kvar i ett annat nu, det vill säga affektera sig självt utan något empiriskt, genom en ny ursprunglig aktualitet i vilken det blir till icke-nu som förgånget nu etc. – en sådan process är förvisso en ren själv-affektion i vilken det samma bara är det samma genom att affekteras av det andra, genom att bli det sammans andra [...] Men denna rena skillnad som konstituerar det levande nuets självnärvaro, återinför också i den all den orenhet som man trots sig kunna utesluta. Det levande nuet framspringer ur denna självets icke-identitet, och ur retentionsspårens möjlighet. Det levande nuet är alltid redan ett spår. Detta spår kan inte tänkas med utgångspunkt i ett enkelt nu, vars liv skulle tillhöra självets interioritet. Det levande nuets själv är ursprungligen ett spår [...] Denna arkeskrift är i verksamhet vid meningens ursprung. (RF, 157-58)

För att bevara och upprätthålla en intuitiv sfär av närvaro och identitet, måste alltså auto-affektionen med nödvändighet röra sig genom annanheten och därför är det sammans undergång i *différance* "alltid redan" ett faktum. I den inre monologens kontext skulle detta resonemang innebära att den interna sfär av intuitiv och omedelbar (själv-)förståelse som subjektet skapar i monologens medium, redan från början är förlorad i ett substrat av "retentionsspår". Spåret är ju arketyper för något icke-närvarande. *Différance* smyger sig alltså in i den inre monologen som en ren ogenomskinlighet i talets tecken (det betecknande) och som spårets förhållande och obestämda uppskjutande av talets betydelse (det betecknade). I och med att betydelsens mening alltid realiserar som en temporal utveckling, kan denna mening aldrig vara helt enkelt närvarande, och med anledning av denna det betecknades oundvikliga rörelse skriver Derrida: "*meningens temporalisering* [är] *redan från början 'rumsliggörande'* [espacement]" (ibid. 158). Som vi tidigare berört är rumsligheten och spatialiteten oupplösligt förknippade med tecknet och inskriptionen, och då talets mening realiserar som en temporal struktur innebär det paradoxalt nog att den alltid kommer att anta formen av en inskription, dvs. en viss dimension av talet kommer alltid öppna sig för en läsning även om detta tal *iscensätts* i monologens rena interioritet.

Vi kan i denna tematik redan ana vissa konsekvenser för en subjektivitet som av klassisk metafysik bestämts till en funktion av homogen tidslighet och som av talets teleologi bestämts till en funktion av omedelbar självförståelse. Tecknets inträde i den inre monologen markerar en kritisk punkt i den rena subjektivitetens "för-sig-varo". Monologens tecken är subjektets *différance*. Angående den lexikala innebörden av detta begrepp skriver Derrida: "*la différence*, den uppskjutande operation som på en gång klyver och senarelägger närvaron, som samtidigt underkastar den klyvning och ursprunglig fördröjning. Denna *différance* ska tänkas före separationen mellan *différes* som fördröjning, och *différes* som differensens aktiva arbete, dess differentierande" (RF, 161). *Différance* kan alltså *dels* beskrivas som subjektets aktiva "skillnadsarbete" i förhållande till sig självt, samt dess indefinita fördröjande av sig självt, men *dels* också språkets eget differentierade betecknande, samt dess uppskjutande av det betecknades närvaro. Båda dessa aspekter borde för övrigt också konvergera i en avlägsen händelse som jag inte riktigt kan bilda mig en uppfattning om.

Subjektets *différance* inom den inre monologen sammanfaller alltså med subjektets betecknande av sig självt, dvs. som en självrelation som inte nödvändigtvis måste vara av lingvistisk natur. Detta subjektets betecknande av sig självt kan exempelvis vara motiverat av en allmänmänsklig vilja att genom självreflektion uppnå ett objektivt perspektiv på den egna existensen. Denna självbetecknande verksamhet skulle kunna kallas medvetande om det inte vore för att medvetande konnoterar en intakt kontinuitet av fullständigt och intuitivt behärskande av subjektiv betydelse. Problemet är att självreflektionen alltid förutsätter subjektets självbetecknande och därmed också subjektets kluvna icke-närvaro, vilket i princip är det samma som monologens icke-betydelse. Som Derrida anmärker – att beteckna sig själv implicerar ett "istället-för-sig-själv" och detta i sin tur markerar slutet för subjektets autonoma och solipsistiska "vara-för-sig".

Vad vi sist skulle vilja föreslå, är att självnärvarons vara-för-sig (*für sich*), som traditionellt bestämts i sin dativa dimension, som fenomenologiskt, reflexivt eller för-reflexivt själv-givande, framträder i supplementaritetens rörelse som en ursprunglig substitution, i formen 'i stället för' (*für etwas*), det vill säga i betecknandets generella operation. Detta vara-för-sig skulle vara ett *i-stället-för-sig*: något har satts för sig, istället för sig självt. Här framträder supplementets egenartade struktur: en möjlighet som på ett fördröjt sätt producerar det till vilken den uppfattas som ett tillägg. (RF, 162)

Innan vi strax övergår till materialanalysen kan vi alltså förutse att det skikt av den inre monologen som vi vill

kartlägga är förknippat med den lingvistiska formen för subjektets självrelation och självrelationens status som ett "istället-för-sig".

iv. Materialanalys 2

I föregående materialanalyser har vi stegvis försökt visa hur den inre monologens föregivet ideala interioritet och skenbara intuitionism, såsom dessa egenskaper kommer till uttryck i bland annat Edmund Husserls epistemologi – hur dessa egenskaper så att säga försöker *förtränga* ett ursprungligt betecknande de alltid omfattas av. Ett par av den monologiska fenomenologins öppningar mot inskriptionen kunde vi således lokalisera till tropologins, minnets och de mnemotekniska operationernas instanser. I denna materialanalys skall vi försöka fullfölja denna trajektoria ända fram till monologens subjekt och rikta blicken mot en punkt vid vilken detta subjekt självt antar formen av en inskription; vid vilken monologens subjekt *skrivs in* i sin egen diskurs.

I problemformuleringen indikerade vi självreflektionen och det lingvistiska betecknandets självsubstitution som möjliga infallsvinklar på det monologiska subjektets *différance*. För att utveckla och konkretisera dessa hypoteser måste vi vända oss till monologmaterialet med intentionen att fastställa huruvida subjektets betecknande av sig självt innebär att den egna signifikationen görs otydlig, ointuitiv och oätkomlig. För att formulera om denna fråga: Vilken är subjektets status bakom den egna benämningen?

Den empiriska materialanalysen som ansluter till dessa frågeställningar skall företas i ett enda steg. Vi skall analysera materialet med avseende på s.k. *lexikala kedjor*. Denna metod har utvecklats av de två kanadensiska datalingvister Jane Morris och Graeme Hirst och tillämpningen beskrivs utförligt i en artikel kallad "Lexical cohesion computed by thesaural relations as an indicator of the structure of text" i tidskriften *Computational Linguistics* (1989:1). Som titeln antyder kan metoden sägas fokusera på *lexikal kohesion* inom textuella strukturer. Begreppet kohesion kan allmänt definieras som en "sammanhållningskraft" och i lingvistiska kontexter anspelar lexikal kohesion således på semantiska egenskaper hos kategorier av ord som gör att dessa kan bilda sammanhängande kedjor över längre språkpartier. Vidare kan kohesion kontrasteras med *koherens* så till vida att det senare begreppet snarast används för att beskriva vissa formella eller strukturella egenskaper hos språket, oftast på diskursnivå. Poängen är att kohesion och koherens fungerar relativt oberoende av varandra, och då vi tidigare, i samband med röstens fenomenologi, konstaterade den övergripande bristen på koherens hos inre monolog (narratologiskt, kronologiskt etc.), utlovar lexikal semantisk kohesion ett alternativt sätt att beskriva diskursiva processer inom detta språkmaterial.

(a) Reflexivitetens lexikala kedjor

Låt oss först åskådliggöra skillnaden mellan kohesion och koherens eftersom analysen delvis motiveras av just denna skillnad. Följande exempel är hämtade ur Morris' och Hirsts artikel:

(1) Kohesion

Wash and core six apples. Use them to cut out the material for your new suit. They tend to add a lot of color and texture of clothing. Actually, maybe you should use five of them instead of six, since they are quite large.

(2) Koherens

I came home from work at 6.00 p.m. Dinner consisted of two chicken breasts and a bowl of rice.

Dessa exempel visar ganska effektivt på skillnaden mellan (1) kohesion, som utmärks av en viss semantisk kontinuitet trots den formella bristen på struktur, samt (2) koherens, som inte nödvändigtvis kräver lexikalisk-semantiska samband utan däremot karakteriseras av en hierarkisk struktur mellan propositionella satsar. Monologmaterialet skulle med anledning av dessa exempel möjligen kunna beskrivas som bristande i koherens men präglad av en viss kohesion som centreras till subjektets självreflektion. Detta är åtminstone arbetshypotesen i föreliggande analys.

För att kunna bevisa att självreflexivitet är ett diskursivt mönster som generellt och konsekvent präglar inre monolog är det naturligtvis inte tillräckligt att arbeta med det begränsade material som här står till vårt förfogande. Om det visar sig att den självreflexiva funktionen dels aktualiseras i monologmaterialet och dels låter sig beskrivas som semantisk kohesion inom lexikala kedjor, har vi emellertid funnit ett visst stöd för att monologen iscensätter subjektets *différance*. Den lingvistiska operation som är involverad i etableringen av kohesiva semantiska strukturer kan nämligen ofta betecknas som *metonymiska* processer, vars automatiska och enumerativa karaktär inte förutsätter några medvetet upprättade identitets- eller likhetsrelationer mellan beteckning och det betecknade (subjektet). Eftersom metonymier organiseras av den inbördes relationen mellan termer snarare än av termernas relation till ett objekt (konceptuellt eller referentiellt) är alla metonymiska beteckningar i princip lika insignifikanta, omotiverade och inadekvata i förhållande till det benämnda eller intenderade objektet, det vill i vårt fall säga subjektet självt. Det monologiska subjektets *différance* skulle alltså vara en konsekvens av det språkliga subjektets systematiska oförmåga att finna en adekvat benämning på den egna subjektiviteten. Systematiken i denna kumulativa felbenämning skulle anta formen av reflexivitetens lexikala kedjor.

Följande lexikala kedjor, baserade på semantisk kohesion, har upprättats med utgångspunkt i ett avsnitt av

monologen MB (rad 245-535, ca. 4 000 ord) och präglas av denna diskurs' reflexiva modus. Tabellernas utformning (ord/rad/lexikal kedja) följer i stort sett samma arkitektur som tillämpas i Morris' och Hirsts artikel, dock har jag använt mig av ett annat indexeringsystem i vilket värdena 0-5 betecknar graden av semantisk kohesion – från ren tautologi (0) till ganska stor skillnad mellan semantiska kategorier (5).

KEDJA 1			23. dress	269	(23, 5-7-20-21-22) ²
ord	rad	lexikal kedja	24. dress	274	(24, 23) ⁰ (24, 5-7-20-21-22) ²
1. suede gloves	9		25. hat	276	(25, 20-23-24) ³
2. hand	16	(2, 1) ²	KEDJA 3, segment 1		
3. ring	16	(3, 2) ²	ord	rad	lexikal kedja
4. bracelet	17	(4, 3) ¹	1. hair	26	
5. glove	41	(5, 9) ⁰ (5, 2) ²	2. face	27	(2, 1) ³
6. glove	58	(6, 1-5) ⁰ (6, 2) ²	3. brow	30	(3, 2) ²
7. sleeves	58	(7, 2) ³	4. mouth	33	(4, 2) ²
8. hand	59	(8, 2) ⁰ (8, 1-5-6) ²	5. eyes	55	(5, 3) ¹ (5, 2) ²
9. ring	68	(9, 3) ⁰ (9, 2-4-8) ²	6. neck	56	
10. hand	68	(10, 2-8) ⁰ (10, 3-9) ²	7. teeth	62	(7, 4) ¹
11. purse	72		8. face	74	(8, 2) ⁰ (8, 1-3-4-5) ²
12. watch	100	(12, 3-4-9) ²	9. eyelids	76	(9, 5) ¹
13. powder	103		KEDJA 3, segment 2		
14. brooch	133	(14, 3-4-9-12) ²	10. eyes	124	(10, 5) ⁰ (10, 2-3-8-9) ²
15. ring	163	(15, 3-9) ⁰ (15, 2-4-8-10-12-14) ²	11. neck	140	(11, 6) ⁰
16. knuckle	164	(16, 2-8-10) ¹ (16, 3-9-15) ¹	12. chest	171	(12, 6-11) ⁴
17. handglass	169	(17, 12-13) ⁴	13. tongue	173	(13, 4-7) ¹
18. powder	169	(18, 13) ⁰ (18, 17) ³	14. eyes	184	(14, 5-10) ⁰ (14, 2-3-8-9) ²
19. mirror	169	(19, 17) ¹ (19, 13-18) ²	15. teeth	185	(15, 7) ⁰ (15, 4-13) ¹
20. finger	220	(20, 1-2-3-5-6-8-9-10-15-16) ¹	16. face	213	(16, 2-8) ⁰ (16, 1-3-4-5-9-10-14) ²
21. handkerchief	221	(21, 11-17-19) ³	17. skin	214	(17, 2-6-8-11-12-16) ³
KEDJA 2, segment 1			18. skin	219	(18, 17) ⁰ (18, 2-6-8-11-12-16) ³
ord	rad	lexikal kedja	19. head	233	(19, 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-14-15-16-17-18) ²
1. breeches	6		20. hair	233	(20, 1) ⁰ (20, 2-8-16) ²
2. stockings	21	(2, 1) ³	21. ear	244	(21, 19) ³
3. drawers	40	(3, 2) ²	22. face	247	(22, 2-8-16) ⁰ (22, 1-19-20) ²
4. drawers	44	(4, 3) ⁰ (4, 2) ²	23. head	277	(23, 19) ⁰ (23, 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-14-15-16-17-18-20-21-22) ²
5. skirts	45	(5, 3-4) ²	24. chest	284	(24, 12) ⁰ (24, 6-11) ⁴
6. cream muslin	47		25. chest	288	(25, 12-24) ⁰ (25, 6-11) ⁴
7. skirt	53	(7, 5) ⁰ (7, 3-4) ²	KEDJA 4, segment 1		
8. drawers	60	(8, 3-4) ⁰ (8, 2-5-7) ²	ord	rad	lexikal kedja
9. drawers	60	(9, 3-4-8) ⁰ (9, 2-5-7) ²	1. foot	1	
10. petticoat	63	(10, 1-3-4-5-7-8-9) ¹	2. foot	3	(2, 1) ⁰
11. pleats	64	(11, 10) ³	3. feet	12	(3, 1-2) ⁰
KEDJA 2, segment 2			4. shoes	15	(4, 1-2-3) ²
12. linen	160	(12, 1-3-4-6-8-9-10) ²	5. foot	17	(5, 1-2-3) ⁰ (5, 4) ²
13. kimono	160	(13, 6-11-12) ²	6. foot	18	(6, 1-2-3-5) ⁰ (6, 4) ²
14. drawers	194	(14, 3-4-8-9) ⁰ (14, 10-11-12) ²	7. stockings	21	(7, 1-2-3-5-6) ² (7, 4) ²
15. stockings	197	(15, 2) ⁰ (15, 1-3-4-8-9-10-12-14) ²	8. boots	22	(8, 4) ¹ (8, 1-2-3-5-6) ² (8, 7) ⁴
16. corsets	201	(16, 2-10-15) ²	KEDJA 4, segment 2		
17. elasticgores	202	(17, 16) ³	9. stockings	197	(9, 7) ⁰ (9, 1-2-3-5-6) ²
18. garters	212	(18, 2-15-16-17) ²	10. brogues	224	(10, 4-8) ¹
19. clothes	225	(19, 1-2-3-4-5-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-18) ²	11. shoes	225	(11, 4) ⁰ (11, 8-10) ¹
20. costume	226	(20, 5-7-19) ²	12. slipper	251	(12, 4-8-10-11) ¹
21. skirt	226	(21, 5-7) ⁰ (21, 3-4-8-9-10-14-19-20) ²			
22. jacket	226	(22, 19-20) ³			

Vad gäller tolkningen av dessa data, vill jag i första hand framhålla att semantisk kohesion visat sig vara en effektiv metod att spåra sammanhang i ett annars i hög grad inkoherent material.

Mot bakgrund av våra analysdata blir det eventuellt lättare att överskåda vad vi tidigare kallade en metonymisk tendens i den monologiska självreflexiviteten. Varje lexikal kedja (1-4) kan läsas som en metonymisk räkka med utgångspunkt i subjektets relation till sig självt såsom närvarande. Denna närvarande självrelation (självrelationen som närvaro) tycks emellertid ständigt vara på väg att gå förlorad bakom kedjor av inadekvata beteckningar, bestämningar och attribut – kort sagt bakom *tecknet*. De lexikala kedjorna utgörs nämligen huvudsakligen av metonymiska beteckningar på kroppsliga attribut t.ex. kedja 3:16 {*face, hair, mouth, eyes, eyelids, eyes*} eller materiella accessoarer t.ex. kedja 2:15 {*stockings, breeches, drawers, petticoat, linen, drawers*} som får stå *istället* för subjektet självt i dess helhet. Samtidigt präglas det inbördes förhållandet mellan beteckningar inom varje kedja av starka semantiska *närhetsrelationer*, vilket indikerar att lexikal kohesion på ett grundläggande diskursberoende plan är metonymisk.

För att upprätthålla en självrelation baserad på medveten närvaro (auto-affektion) måste monologens subjekt alltså paradoxalt nog tillgripa *betecknandet* (différence) i vilket det "verkliga" subjektets autentiska närvaro substitueras mot representationens ställföreträdande närvaro. Denna ställföreträdande närvaro som endast ges i språket, är ett resultat av språket som ett system där den ursprungliga, enkla närvaron hos konceptuella och ljudmässiga betydelsevärden är underordnad principen om differens – Saussure: "Vare sig man tar innehåll eller uttryck har språket varken idéer eller ljud, som fanns före språkssystemet utan bara konceptuella skillnader och ljudskillnader,

som uppstått ur systemet. Idén eller ljudsubstanten, som ett tecken innehåller har mindre betydelse än vad som finns runt omkring i de andra tecknen” (KAL, 152). Monologen utgör därmed ett utmärkt exempel på att det språkliga subjektet aldrig kan erfara sig självt från en tyst och intuitiv punkt *utanför* språket, utan att subjektet istället i sin självreflexiva verksamhet reservationslöst involveras i “spelet av lingvistisk och semiologisk skillnad” – Derrida:

certainly the subject becomes a speaking subject only in its commerce with the system of linguistic differences; or yet, the subject becomes a signifying (signifying in general, by means of speech or any other sign) subject only by inscribing itself in the system of differences. Certainly in this sense the speaking or signifying subject could not be present to itself, as speaking or signifying, without the play of linguistic or semiological difference. (*Margins of philosophy*, 1978b: 14)

Återgår vi till materialanalysen, finns ytterligare en intressant poäng att göra med anledning av monologens självreflexivitet. De lexikala kedjor som presenteras ovan, var i MB-monologen nästan uteslutande konstruerade med det possessiva pronomenet *my*, t.ex. *my {boots, shoes, foot, feet, foot, stockings}* (kedja 4:8), vilket tycks styrka hypotesen om att subjektets lingvistiska framställning av sig självt formuleras som metonymiska delar av en större helhet som aldrig helt kan approprieras i en akt av signifikation. Då *me*, som ett egentligt reflexivt pronomen används, sker detta företrädesvis i samband med subjektets relation till ett annat subjekt, dvs. *me* som en indikation av subjektets totalitet framträder först i relationen till den andre, medan subjektets reflexiva relation till sig självt antar en fragmentarisk uppsättning possessiva äganderelationer.

v. Sammanställning

Det bör vid det här laget ha framgått att begreppet inskription inte förstås i den vanliga betydelsen av en grafisk artefakt försedd med ett bestämt ljudvärde eller bärande en viss konceptuell betydelse. Med inskription förstår jag snarare en indikation såsom Husserl beskriver denna; ett lingvistiskt tecken utan uttrycklig innebörd. Samtidigt har jag i inskriptionen velat förena indikationen med Freuds neurala minnesspår som befinner sig utanför varseblivningens och medvetandets system. Gemensamt för indikationen och spåret är att båda överför något av skrivtecknets artefaktiska karaktär till talspråket så till vida som de konnoterar en radikal exterioritet i förhållande till subjektets medvetande, men båda skiljer sig också från skrivtecknet i det att de saknar en konventionell eller systematisk relation till ett betydelseinnehåll.

Trots att inskriptionen alltså inte som sådan kan omfattas av en betydelsedimension, så fungerar dess exterioritet som ett incitament till subjektets medvetna tolkningsakter. Bland dessa tolkningsakter tycks mnemotekniska minnesoperationer inta en privilegierad ställning. Genom att artikulera den externa (eller “okända”) inskriptionen mot en medveten och betydelsefull lingvistisk representation kan det språkliga subjektet dels generera minnen med utgångspunkt i perceptuella stimuli, eller rekonstruera minnen utifrån redan befintliga minneskomplex. Den lingvistiska formen för monologens mnemotekniska grepp, dvs. artikuleringen av en spatial, referentiell utsida med en linjär, konceptuell insida, tycks ha ett visst samband med metaforisk figuration. Men den tolkande minnesoperationen resulterar inte i en logiskt predicerande utsaga om referenten, objektet etc., eftersom all tropologi (däribland metaforen) definitionsmässigt saknar propositionell form och predicerande funktion. Därför kan vi säga att metaforen enligt en mimetisk princip *avbildar* eller *transkriberar* minnets och perceptionens inskriptioner, samtidigt som denna trop naturligtvis avslöjar det grundläggande inadekvata i dess egen benämning.

Också det figurativa uttrycket metonymi tas i bruk i den inre monologen, men fyller delvis andra diskursiva funktioner än metaforen. Metonymin framstår som en helt och hållet intralingvistisk process och aktualiseras bl.a. inom självreflexiva diskurskontexter. Den metonymiska figurationen, som exempelvis kan anta formen av lexikala kedjor, visar att den inre monologens subjekt inte kan reflektera över sin egen subjektivitet som en substans eller essens utanför språket, utan att subjektet självt skrivs in i språket som språklig skillnad – lingvistisk differens.

Den kognitiva arkitekturen för de lingvistiska och neurala företeelser vi hittills diskuterat, är förenlig med tanken om att hjärnans fysiologiska processer organiseras av en s.k. isotropisk princip (Fodor), samt att denna isotropi görs subjektivt medveten i form av ett epifenomen. Det viktiga i detta sammanhang är framför allt det moment av temporal fördröjning som den epifenomenella strukturen introducerar. I denna struktur impliceras att medvetandet som sådant är en form av minneskonstruktion som dock radikalt skiljer sig från den neurala basens “egentliga” minnen. De isotropiska processernas fördröjning har även en parallell till inskriptionen, eftersom den senare i likhet med den förra kan sägas fördröja – ad infinitum – den egna betydelsen och samtidigt ge upphov till ett infinit antal sekundära läsningar.

** Ineluctable modality of the visible: at least that if no more, thought through my eyes. Signatures of all things I am here to read, seaspawn and seawrack, the nearing tide, that rusty boot. Snotgreen, bluesilver, rust: coloured signs. Limits of the diaphane.*

– James Joyce

4. Utkast till den inre monologens teckenteori. Sammanfattning

I Levelts omfattande verk *Speaking. From Intention to Articulation* (1995) som säkerligen rönt välförtjänt uppskattning inom kognitionsforskning och generativ lingvistik, letar man förgäves efter begreppet *Sign* i ämnesregistret; det nämns överhuvudtaget inte och det närmast relaterade uppslagsordet är *Signal* med endast ett fåtal referenser. Däremot finner man i samma index begreppen *Representation* och *Meaning* båda med ett stort antal sidhänvisningar och med många underkategorier inom flera kontexter. Denna situation har möjligen sin förklaring i en idiosynkratisk tendens hos författaren, men jag tror att fåordigheten kring teckenbegreppet snarare röjer ett mer generellt men outtalat antagande inom modern lingvistik att det lingvistiska tecknet sedan strukturalismens dagar spelat ut sin teoretiska roll.

Skulle man då inte som en invändning mot detta resonemang kunna säga att representationen i själva verket fyller samma funktion som tecknet och att substitutionen av det ena begreppet för det andra bara handlar om ett terminologiskt brott? I praktiken kan säkerligen dessa begrepp ofta användas som synonymer, dock tror jag att förhållandet mellan dem rymmer teoretiska implikationer som inte låter sig reduceras till en punkt av identitet eller utbytbarhet. Att säga att språket utgår från en mental representation av verkligheten är inte riktigt det samma som att med Saussure hävda att språket är ett system av tecken.

Vad är skillnaden?

Låt oss börja med att betrakta den rent lexikala dimensionen av sammansättningen re-presentation. Som bekant anspelar den på ett iterativt (*re-*) återgivande av den ursprungliga närvaron (*praesentia*) av ett objekt, oavsett om detta förstås som en referent eller som ett koncept. Den mentala representationen återger närvaron av en perceptuell förmedlad yttvärld, medan det talade språket återger närvaron av den mentala representationen. Underförstått i denna struktur ligger att representationerna generaliseras och formaliseras enligt vissa kognitiva och informationsbearbetande processer, vilket resulterar i att fast etablerade länkar skapas mellan objektets presentation och dess (språkliga) representation. En representation kan inte tänkas utan den ursprungliga *presentationen* av ett objekt, vilket fungerar som språkets konceptuella betydelsfär – dess mening. Leker man med tanken är det kanske inte bara en alfabetisk kontingens som gör att vi i ämnesregistret till *Speaking* finner att *Meaning* föregår *Representation*. Emellertid skulle man även behöva säga att betydelsens presentation är *i* representationen som en positivistisk närvaro och som en associativ samtidighet.

Tecknet – till skillnad från representationen – säger ingenting om betydelsens instans; betydelsen talar inte genom tecknet varför tecknet inte heller är *hörbart* – man skulle faktiskt behöva gå så långt som att säga att tecknet överhuvudtaget inte *är*. Tecknet är en *differens* och en differens är i sig varken sensibel eller “intelligibel”, är varken en perceptuell substans eller ett kognitivt värde. Jag medger villigt att jag i denna karakteristik av tecknet suffleras av Jacques Derrida, vars hela filosofiska projekt kan beskrivas som en dekonstruktion av det språkliga tecknets (re)presentation.

The sign is usually said to be put in the place of the thing itself, the present thing, ‘thing’ here standing equally for meaning or referent. The sign represents the present in its absence. It takes the place of the present. When we cannot grasp or show the thing, state the present, the being-present, when the present cannot be presented, we signify, we go through the detour of the sign. We take or give signs. We signal. The sign, in this sense, is deferred presence [...] And this structure presupposes that the sign, which defers presence, is conceivable only on the basis of the presence it defers and moving toward the deferred presence that it aims to reappropriate. (*Margins of philosophy*, 1978b; 9)

För Derrida kan tecken(representationen) och “tingets” extra-lingvistiska presentation aldrig samexistera – tecknet *ersätter* objektets närvaro och kommer således generellt att signifiera objektets *frånvaro*. I denna process av betecknande övertar dock tecknet ett spår av objektets närvaro och kommer på så vis att behålla en svag referens till detta i form av den betecknande närvarons *fördröjning*. Enligt Derrida kan således endast en frånvaro betecknas eller representeras, vilket innebär att tecknet fungerar som ett supplement för en ursprunglig frånvaro – ett frånvarande ursprung.⁶

Tecknets differentierade *rörelse mot* ett betecknat som aldrig framträder som sådant är en oacceptabel tanke för en lingvistisk representationsteori som utgår från att objektets ursprungliga presentation föregår, exempelvis, den talspråkliga re-presentationen. Utvecklar vi talspråkets exempel, utgår dess moderna teori från en konceptualitet bestående av ett neurologiskt och mentalt substrat vilket existerar oberoende i förhållande till den ytlingvistiska talrepresentationen. Den konceptuella verkligheten anses fungera som en för alla människor i princip gemensam semantisk struktur vars positiva värden, entiteter etc. *motiverar* talspråket genom att aktualiseras i detta som intuitiv och samtidig mening.

Om vi med “representation” generellt förstår en viss informationell strukturs överföring till en annan, måste vi

konstatera att talspråket av någon anledning fungerar som den absoluta arketyper för varje representationsmodell. Vi måste till och med fråga oss om representationen egentligen kan tänkas i någon annan kontext än talspråkets. Anledningen till denna märkliga komplikation är att talspråket med *röstens* hjälp presenterar sig självt som en temporal struktur av sammanhängande närvaro. Temporala sekvenser av fonation bildar verbala idealiteter som kan associeras med en konceptuell struktur som de därmed representerar i *samma ögonblick* som talet/rösten presenterar sig själv. Denna omedelbarhet blir därefter paradoxalt nog själva kännetecknet just för språkets förmedling eller representation av ett semantiskt betydelseskikt.

Vänder vi oss istället till skriften, konstaterar vi att denna representation inte fyller den representativa funktionen lika effektivt som talet; dels därför att skrivtecknet är en spatial struktur, och dels därför att skriften (åtminstone fonetisk sådan) hänvisar till talspråkets ljudrepresentation och inte direkt till en konceptuell betydelse. I skriften är betydelsen aldrig fullt närvarande.

I den inre monologen bortfaller den fysiska fonationen och den språkliga aktiviteten reduceras till endast den temporala utsträckningen av uttryckens idealitet. Lite motsägelsefullt, innebär monologens tystnad att röstens fenomenologiska intryck blir starkare i det att dess temporalitet så att säga renodlas och kondenserar i riktning mot en absolut nu-punkt. Nuet kan betraktas som tidslighetens grundläggande modalitet. I olika analyser av monologmaterialet kunde vi associera nuets subjektiva tidsmedvetande med vissa diskursiva mönster som präglar monologen. Vi använde oss också av begreppet auto-affektion som en beteckning på monologens intuitionistiska *presentation* av betydelse. Det monologiska uttryckets rena och homogena interioritet kan betraktas som en funktion av denna auto-affektion.

En dimension av den inre monologen konstitueras alltså av nuets punktuella temporalitet, vilket resulterar i den representerade betydelsens absoluta närvaro och proximitet trots den monologiska diskursens – i objektivt hänseende – disorganiserade, inkoherenta och elliptiska karaktär. För att kunna anta en konkret lingvistisk form måste emellertid den rena "betydelsenärvaron" relateras till linearitetens successiva *och* artikulerade temporalitet. För att *beteckna* något måste monologen och dess interioritet befatta sig med exterioriteten, dvs. med diskontinuitet och differens. En annan dimension av monologen handlar alltså om en mer eller mindre konventionellt lingvistisk representation. Representation bör här dock främst förstås som ett betecknande, vilket skiljer sig från representation i gängse mening, dvs. som ett återgivande av en ursprunglig presentation. Betecknandet närmar sig istället skriftens dysfunktionella eller icke-ideala representation. Vad som gör denna representation dysfunktionell är (som tidigare indikerat) det faktum att skrivtecknet eller inskriptionen alltid har en diskret, spatial och även mimetisk struktur, samtidigt som skriften över lag inte representerar en närvarande betydelse, utan en annan representation (talljuden).

Som en generell beteckning på fördröjd, förmedlad och substituerad betydelse gör sig inskriptionen påmind inom den inre monologen som ett *symtom* bestående av subjektets indefinita tolkningar eller läsningar av perceptioner, minnen, samt den egna subjektiviteten. Materialanalyserna har visat att dessa reflekterande tolkningar följer både metaforiska och metonymiska matriser. Som en teoretisk motivering till den monologiska diskursens tolkningsprocesser anförde vi C.S. Peirce' semiotiska teckenteori i allmänhet, och i synnerhet begreppet semiosis. Semiotikern Robert E. Innis härleder dessa processer ur medvetandet som en temporal struktur:

Consciousness is a self-synthesizing temporal stretch of inference, consisting of multiple chains of thought-signs that address themselves to and determine some other. A thought-sign makes something other than itself known or manifest. But since no thought [for Peirce] can take place in an instant, but requires a time, every thought must be interpreted in another thought, or every thought-sign must be interpreted in another thought-sign. Unlimited semiosis, the semiotic spiral of signs and interpretants, follow from the essentially temporal nature of consciousness as such. (*Consciousness and the Play of Signs*, 1994: 15)

Den "skriftliga" instans som ger upphov till monologens "semiotic spiral of signs and interpretants" är kanske det mest svårforcerade problemområdet för denna uppsats, och jag har bara i vaga och inlånade termer som "läsning" eller "tropologi" velat indikera de lingvistiska epifenomen som hänför sig till denna skrift. Att istället för skrift tala om neurala banor, minnesspår eller konceptuella strukturer förskjuter bara problematiken mot en mer välkänd metaforik, samtidigt som det blir lättare att tänka dessa banor, spår och strukturer som faktiskt existerande entiteter som *är*. Något som presenterar sig som språkets betydelse eller som dess *mening*. En mening som visserligen vore fördröjd och förborgad, men som ändå slutligen skulle kunna framträda som en närvaro. Emellertid antyder Derrida att representationen eller tecknet inte bara undanhåller betydelsens *praesentia* utan att denna redan från början förskingrats bakom tecknets differens: "If the displaced presentation remains definitively and implacably postponed, it is not that a certain present remains absent or hidden. Rather *différance* maintains our relationship with that which we necessarily misconstrue, and which exceeds the alternative of presence and absence" (MP; 15).

5. Noter

1. Begreppet "tetisk kunskap" är i första hand hämtat från ett av den franska psykoanalytikern Julia Kristevas litteraturvetenskapliga arbeten. Texten i fråga finns översatt till svenska i *Modern Litteraturteori d. 2* (Lund 1993). Inom min uppsats är tanken att "tetisk" skall korrespondera med tes, hypotes etc. Jfr. "hypotetisk". Vad gäller Fodors ursprungliga term, "belief", så noterar jag att Jackendoff föredrar att ersätta detta begrepp med "construal of the world" (jfr. CCM; 128).
2. Metaforen "Life is a journey" är ett exempel på en s.k. *root-metaphor* inom Lakoffs analys av metaforens kognitiva effekter. Jfr. *Metaphors We Live By* (1980).
3. Det vore antagligen mycket givande att göra en jämförelse mellan Derridas begrepp auto-affection och den perceptoriska fonetikens så kallade "motor-theory". För mer information om den av bl.a. Alvin Liberman (1985) reviderade motor-teorin hänvisar jag till artikeln "The motor theory of speech perception revised", *Cognition* (21). Jag tackar Per Lindblad för intressanta upplysningar i denna fråga.
4. Angående distinktionen "conceptualizer"/"formulizer" hänvisar jag till Levelts *Speaking. From Intention to Articulation* (1995), varifrån jag hämtat termerna i fråga.
5. Distinktionerna mellan visuellt, auditivt och taktilt följer Jackendoffs exempel (jfr. CCM; 51ff.). Denne talar där också om en s.k. "disunity of awareness" som i viss utsträckning påverkat min egen modell.
6. Sigmund Freud talar om den s.k. Fort-Da-effekten som ett slags ursprungligt betecknande av just frånvaron snarare än en närvarande entitet. Jfr. *Fyra röster om Jacques Lacan* (1989; 20).

6. Referenslitteratur. Förkortningar

- A Corpus of English Conversation*, ed. Jan Svartvik, Randolph Quirk (Lund 1980)
Anderson, Richard C. and Pichert, James W., (1978) "Recall of previously unrecalled information following a shift in perspective", *Journal of Verbal Learning and Verbal Behaviour* (17:1)
Cohen, Gillian, *Memory in the real world* (Sussex 1996)
Derrida, Jacques, *Difference and writing* (Chicago 1978a)
Derrida, Jacques, *Margins of philosophy* (Chicago 1978b)
Derrida, Jacques, *Of Grammatology* (Baltimore 1976)
Derrida, Jacques, *Rösten och fenomenet* (Stockholm 1991)
Fodor, Jerry A., *The modularity of mind* (Cambridge, Massachusetts 1987)
Freud, Sigmund, *Bortom lustprincipen* (Stockholm 1995)
Freud, Sigmund, *Drömtydning* (Stockholm 1968)
Gärdenfors, Peter, *Conceptual Spaces. The Geometry of Thought* (Cambridge, Massachusetts 2000)
Husserl, Edmund, *Logiska undersökningar bd. 2* (Stockholm 2000)
Innis, Robert E., *Consciousness and the Play of Signs* (Indiana University Press 1994)
Jackendoff, Ray, *Consciousness and the computational mind* (Cambridge, Massachusetts 1989)
Jakobson, Roman and Waugh, Linda, *The sound shape of language* (Sussex 1979)
Joyce, James, *Ulysses* (London 1986)
Levelt, Willem J.M., *Speaking. From Intention to Articulation* (Cambridge, Massachusetts 1995)
Liberman, Alvin M. and Mattingly, Ignatius G., (1985) "The motor theory of speech perception revised", *Cognition* (21)
Man, Paul de, *Allegories of Reading. Figural Language in Rousseau, Nietzsche, Rilke, and Proust* (Yale University Press 1979)
Metaphor and Thought, ed. Andrew Ortony (Cambridge 1993)
Morris, Jane and Hirst, Graeme, (1989) "Lexical cohesion computed by thesaural relations as an indicator of the structure of text", *Computational Linguistics* (17:1)

Peirce's Doctrine of Signs, ed. Vincent M. Colapietro, Thomas M. Olszewsky (New York 1996)
 Renkema, Jan, *Discourse Studies. An Introductory Textbook* (Amsterdam 1993)
Rethinking linguistic relativity, ed. John J. Gumperz, Stephen C. Levinson (Cambridge 1997)
 Richards, I.A., *The Philosophy of Rhetoric* (Oxford University Press 1965)
 Saussure, Ferdinand de, *Kurs i allmän lingvistik* (Stockholm 1970)
 Sokolov, A.N., *Inner speech and thought* (London 1972)
The London-Lund Corpus of Spoken English. Description and Research, ed. Jan Svartvik (Lund 1990)
The Philosophy of Peirce, ed. Justus Buchler (London 1940)

AR	de Man 1979	LU:2	Husserl 2000
BL	Freud 1995	MM	Fodor 1987
CCM	Jackendoff 1989	MP	Derrida 1978b
CS	Gärdenfors 2000	MRW	Cohen 1996
IST	Sokolov 1972	OG	Derrida 1976
KAL	Saussure 1970	RF	Derrida 1991
LLC:DR	<i>The London-Lund Corpus of Spoken English. Description and Research</i>	RLR	<i>Rethinking linguistic relativity</i>
		SSL	Jakobson 1979